

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2011–2014

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Tereza Penzová

Nové školní písmo Comenia Script

Praha 2014

Vedoucí diplomové práce:

Prof. PhDr. Karel Kamiš, CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER FULL-TIME STUDIES

2011-2014

DIPLOMA THESIS

Tereza Penzová

New school font Comenia Script

Prague 2014

The Diploma Thesis Work Supervisor:

Prof. PhDr. Karel Kamiš, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jméno autorky

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Prof. PhDr. Kamišovi, CSc. za vedení práce a všem lidem, kteří ochotně spolupracovali.

Anotace

Diplomová práce se zabývá pohledem na současnou psací latinku a na nové písmo Comenia Script, které se mohou děti učit na základních školách jako alternativu ke klasickému písmu. Práce rozebírá vývoj písma, použití klasické latinky, vznik a způsob použití Comenia Script a jeho pilotní projekt. V praktické části je dotazována veřejnost i učitelé dětí. Dotazníkové šetření má za úkol zjistit, zda je písmo Comenia Script dětem prospěšné a jaká je informovanost veřejnosti o tomto tématu.

Klíčová slova

Abeceda, Comenia Script, dotazníkové šetření, historie písma, škola, vlastnosti písma, vzdělávání, znaky písma.

Annotation

This thesis deals with the current view on the Latin writing and on the new font Script Comenia that children can learn in primary schools like an alternative to conventional writing. The thesis analyzes the development of writing, the use of classical Latin, origin and method of use Comenia Script and his pilot project. In the practical part are queried parents and teachers of children. Interview survey is required to determine if the font Comenia Script is helpful to children and what is the awareness of public about this theme.

Key words

Alphabeth, Comenia Script, development of writing, education, font properties, questionnaire, school, writing characters.

OBSAH

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST	
1 HISTORIE VÝVOJE PÍSMO.....	10
2 SOUČASNÉ PSACÍ PÍSMO.....	18
2.1 Tvarové základy písma.....	18
2.2 Požadavky na písmo a psaní.....	22
2.3 Základní znaky písma.....	23
3 NOVÉ PÍSMO COMENIA SCRIPT.....	27
3.1 Vznik písma	27
3.2 Řezy (varianty)	29
3.3 Základní znaky	32
3.4 Psaní abecedy	34
3.4.1 Psaní velké abecedy	35
3.4.2 Psaní malé abecedy	36
3.4.3 Číslice a opravy chyb	37
3.4.4 Didaktické pomůcky.....	38
3.5 Projekt Comenia Script.....	41
PRAKTICKÁ ČÁST	
4 PŘÍPRAVA VÝZKUMU A PRŮBĚH.....	43
4.1 Analýza dotazníku informovanosti veřejnosti o písmu Comenia Script	45
4.2 Analýza dotazníku názoru učitelů vyučujících písmo Comenia Script.....	55
5SHRNUTÍ	63
ZÁVĚR.....	65
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	68
SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ	71
SEZNAM PŘÍLOH.....	73

ÚVOD

Revoluce a pokrok jsou všude kolem nás. Je přirozené, že se okolí a společnost stále vyvíjí. Počítače za nás zařizují všední věci každodenního života včetně psaní. Je ale důležité zachovávat tradice. Obzvláště pokud jde o psaní a písmo. Osobitý rukopis je jedna z individualit lidí, která je oknem do nitra člověka. Podle písma můžeme určit, zda je člověk zodpovědný, pořádný, otevřený atd. Písmo je neoddělitelné od moderního života. Písmo je kontakt s ostatními lidmi, je to důkaz, že jsme žili, je to záznam našich myšlenek, pro někoho je to útěk od problémů reálného života. Písmo rozvíjí myšlení i fantazii. Písmo je doslova součástí nás samotných.

Všichni si pamatujeme na striktně určené psací písmo, které jsme se učili. Školní písmo je základem budoucího vztahu k ručně psaným textům. Časem si ale každý vytvoří osobitý rukopis. Je tedy nutné mít do detailu určené zásady pro psaní? Nebo je lepší dát dětem možnost vlastní volby přirozeného písma? Děti mohou mít stres spojený s výukou písma, takže si k němu vypěstují odpor. Jako dospělí potom dají přirozeně přednost elektronickému psaní, které je rychlejší i praktičtější.

Jestliže jde doba stále kupředu a rozvoj se týká všeho okolního, proč nezkusit i něco nového v psaní, co ale stále zachovává tradici?

Od září roku 2010 bylo na vybraných školách v České republice testováno nové školní písmo Comenia Script. Autorkou je grafička Radana Lencová. Novou podobu písma považuje za jednoduchou a moderní, avšak kritika je častá. Jeden z protiargumentů se opírá o finanční nákladnost, pro mnohé je to zbytečné. Když si ale dítě písmo oblíbí a přizpůsobí, bude svým rukopisem psát do konce života. Písmo vychází z renesančního a mělo by rozvíjet dětskou individualitu. Comenia Script vychází ze zkušeností jiných zemí a je určené i pro děti s poruchami psaní.

O novém alternativním písmu se média zmiňují od roku 2009. Od té doby se našel nespočet odpůrců i souhlasných názorů. Největší přísun informací byl v letech 2010 a 2012. Od té doby zájem médií výrazně klesl. Stihla si ale veřejnost o novém typu písma vytvořit povědomí? Správné informace totiž mohou ovlivnit názor veřejnosti a ten rozhoduje o budoucnosti Comenia Script společně s výsledky psaní u dětí. Písmo Comenia Script je alternativou, pokud se neosvědčí, může ze škol zmizet stejně rychle, jako se tam objevilo.

Cílem práce je porovnat dosud vyučované psací písmo a novou metodu psaní Comenia Script z pohledu učitelů vyučujících tímto stylem. Druhou hlavní otázkou

práce je zjištění míry informovanosti veřejnosti o písmu Comenia Script. První úsek teoretické části je zaměřen na vznik a vývoj písma, metodiku a základy psací latinky. Druhá pasáž teoretické části se věnuje samotnému Comenia Script. Je zde popsána charakteristika a jednotlivé řezy Comenia Script. Na závěr teoretické části je vylíčeno pilotní ověřování Ministerstva školství ČR.

Učitelům, kteří chtějí písmo Comenia Script vyučovat, je prostřednictvím Národního institutu dalšího vzdělávání ve spolupráci s autorkou nabízen akreditovaný vzdělávací kurz, který přispěl ke zpracování teoretické i praktické části. Praktická část má za úkol analyzovat názory na písmo Comenia Script a klasickou psací latinku pedagogů, kteří písmo Comenia Script vyučují. Dalším účelem praktické části je zjistit míru informovanosti běžné veřejnosti v Královéhradeckém kraji. Výzkum probíhal ve v letech 2013 a 2014, aby se mohli porovnat výsledky v časovém rozmezí pomocí anonymních dotazníků. Ty se vyplňovaly prostřednictvím osobního kontaktu, který doplnil výsledky o další informace. Přínos práce by se měl odrážet v analýze výsledků a doporučení pro praxi.

Mě osobně na písmu velice záleží a ráda bych, aby v budoucnu mé děti měly možnost vybrat si, jakým písmem budou psát a vytvořily si vlastní rukopis, který je bude provázet celým jejich životem.

TEORETICKÁ ČÁST

1 HISTORIE VÝVOJE PÍSMO

Číst a psát je naprosto úžasný a v přírodě ojedinělý úkaz, který vznikl a vyvíjel se tisíce let. Cesta to byla dlouhá a složitá. Vytvářela se na různých místech světa. Tuto cestu popisuje první kapitola.

- **Předstupeň písma**

Vznik předstupně písma sahá až do mladšího paleolitu (15. - 10. tis. př. Kr.). Za prvního předchůdce písma se dají považovat symboly. Kmeny chovající dobytek si začali jednotlivá zvířata značit vlastní značkou. Tetovaná zvířata se dala snadno rozeznat a spočítat. Takový způsob je hojně užíván dodnes. Důležitou roli také hrály dřevěné hůlky a šňůry s uzly. Na hole se zaznamenávaly počty zvířat (v některých zemích až do 18. st.), zprávy či kalendáře. Dále sloužily jako pozvánky, prosba o pomoc, výzva k mobilizaci před válkou nebo se využívaly jako smlouvy. Po obou stranách hůlky byly vytvořeny specifické druhy vroubků, které vyjadřovaly půjčené věci. Tato hůl se rozpůlila a část si vzal dlužník a část věřitel. Jelikož poloviny do sebe pasovaly, nedala se půjčka zfalšovat. I v současnosti říkáme „Máš u mě vroubek.“ (Kéki, 1984)

Jako médium pro přenášení zpráv nebo jako kalendář sloužily šňůry s uzly. Významy uzlů ovlivňovala jejich barva, počet a vzdálenost. Dobře posloužily i suroviny z moře. Nejvíce se využívaly mušle, které se namotávaly na provázky vedle sebe. Zápornou odpověď představovala jedna mušle. Lásku vyjadřovalo šest mušlí. Pokud byly mušle navázány odvráceně od sebe, znamenaly nepřátelství. Komunikace prostřednictvím mušlí je u některých kmenů stále užívána. (Čapka, 1998)

Vznik písma se dá rozdělit do tří etap, které se v průběhu času vzájemně ovlivňovaly. „*První formou je piktogram – písmo obrázkové. Další vývojovou etapou je písmo pojmové, třetím stupněm je písmo slabikové, poslední stupeň vývoje písma je písmo hláskové.*“ (Đurđovič, 1995, s. 8)

- **Obrázkové a pojmové písmo**

Další etapa vývoje písma se také užívá dodnes. Dopravní značky, varovné symboly a loga jsou výsledky piktografie (obrázkového písma). Jeskynní kresby zobrazovaly konkrétní věci mající svůj význam např. nebezpečí. Ve chvíli, kdy se k obrázku připojila myšlenka, nějaká idea, vzniklo písmo pojmové – ideologické. Např. pokud byly zobrazeny dvě nohy, významů měly hned několik. Mohly značit nejen nohy jako končetiny, ale také chůzi. „*Nebo kotouč vyzařující paprsky znamenal Slunce jako nebeské těleso, ale i všeobecnější představu tepla a teplého počasí. V řadě zemí jako v Egyptě, Sumeru, Číně nebo Krétě, vzniká ideografie v době počátku otrokářského řádu, tedy v souvislosti s vytvářením státních celků.*“ (Fabiánková, 1999, s. 6)

- **Slabikové a hláskové písmo**

Slabikové písmo lze v současnosti přirovnat k rébusu. Jeden jeho znak představuje jednu slabiku. Častým opakováním znaků v jedné komunitě se znaky automaticky spojily s konkrétními slovy. Když se slova zapisovala přímo pomocí zvukové podoby, vzniklo písmo hláskové. (Ďurďovič, 1995) „*Hlavním rysem tohoto způsobu psaní je, že zaznamenává pouze zvukovou podobu slova nebo jednotlivých hlásek bez ohledu na vyjadřovaný obsah.*“ (Kéki, 1984, s. 22)

- **Klínové písmo**

V obrázkovém písmu má kořeny písmo Sumerského národa, který obýval Mezopotámii mezi Eufratem a Tigridem. Několik set znaků tohoto písma se vyvíjelo po tři tisíce let. K psaní sloužily seříznutá rákosová pisadla, kterými vtiskovaly klínové tvary do hliněných tabulek a následně vypalovaly. (Walker, 2007) Tato technika psaní se rozšířila k Akkadům, Babylóňanům a Asyřanům, kteří písmo zjednodušili. (Čapka, 1994)

- **Hiefoglyfické písmo**

I Egypťané museli komunikaci přizpůsobit psané formě. Řekové znaky egyptských nápisů nazvali hieroglyfy. Ty měly původně za účel zdobit chrámy. Písmo mělo podobu obrázků zvířat, rostlin, lidí i různých předmětů. Buď obrázek vyjadřoval přímo zobrazenou věc, nebo jejich význam. (Dodson, 2008) „*Jeden hieroglyf vyjadřoval*

několik stejně znějících pojmů. Později vyjadřovali slabiky – vzniklo slabikové písmo, z něhož se vyvinula staroegyptská hlásková abeceda.“ (Čapka, 1998, s. 33)

S objevením papýrusu se hieroglyfy rozšířily do života nevládnoucích kruhů. Zejména egyptský obchod vyžadoval zjednodušení psaní i čtení. Hieroglyfy se četly zprava doleva, zdola nahoru nebo střídavě po řádcích. Směr většinou udávalo natočení zobrazených zvířecích nebo lidských hlav). Pro usnadnění korespondence vznikl specifický druh těsnopisu. Hieroglyfy se zkracovaly a zjednodušovaly. (Dodson, 2008) *„Vzniklo písmo hieratické, kněžské (asi 600 značek). Egypťané je však užívali i ke světským účelům. V letech 700 – 600 př. Kr. vzniklo písmo démotické, lidové. Je stručnější, rychlejší než hieratické. Všechna písma jsou mezi sebou spojena. Stále však nemělo značky pro souhlásky.“ (Fabiánková, 1999, s. 7)*

- **Čínské a japonské písmo**

Čínské písmo mělo již v 15. století př. Kr. soustavu znakového písma. Obrázkové písmo v Číně vznikalo ve 2. tisíciletí př. Kr., i zde znakové písmo prošlo proměnou piktogramů, ideogramů, fonogramů. *„Každý znak musí být vepsán do přesného čtverce. Skládá se z klíče, který mu dává smysl a z fonetické části, která určuje výslovnost. Znakem čínského jazyka a písma je, že jeden vyslovený zvuk může podle způsobu psaní mít několik významů.“ (Fabiánková, 1999, s. 7)*

Některé nápisy jsou zachovány dodnes díky tomu, že Číňané psali i na kosti zvířat a želví krunýře. Jsou nazývány Jiaguweny. *„Jiaguweny byly krunýře želv nebo kosti zvířat popsané (vyryté) starými znaky. V době dynastie Shang veškeré záležitosti podléhaly věštebným rituálům, jiaguweny se používaly právě při věštebném obřadu.“ (Původ a vývoj čínských znaků, online, cit. 2013-06-10)* Čína znala techniku knihtisku už před začátkem našeho letopočtu. Používala se metoda podobná razítkům. Kámen s vytesaným textem se namočil do tuše a obtiskl se na hedvábí.

Z čínského písma vzniklo písmo japonské. Jelikož Japonci dobře věděli, jak je vzdělání důležité, posílali děti na studia do Číny. Dosud je japonské slabičné písmo prolínáno s čínskými znaky. (Zádrapa, 2009)

- **Fénické písmo**

Fénické písmo je pilířem dnešní abecedy. První zaznamenává informace pomocí abecedního systému písma. Klínová písma, egyptská i čínská vyjadřovala slabiky nebo celá slova. Potřeba zjednodušení písma přišla s rozvojem mořeplavby a obchodu. Na svých cestách Féničané poznali písmo klínové i egyptské, které nejspíše používali. (Kéki, 1984) *“Grafické znaky si asi vytvořili samostatně, přičemž však nemůžeme vyloučit zde určitou míru inspirace z egyptského písma.”* (Čapka, 1998, s. 46)

Abeceda byla vytvořena z 22 znaků s prostým tvarem. Vadou v tomto zápisu byly chybějící znaky pro samohlásky, určovaly je pomocné znaky. Psalo se zprava doleva rákosovým perem na papyrasy nebo pergameny, které se však časem rozpadaly. Tudíž zprávy o tomto národu máme díky jejich nepřítelům. Abecední systém byl Féničany rozšířen pomocí obchodu do přístavů, ve kterých kotvili. (Đurđovič, 1995) *„Jako kulturní zprostředkovatelé Féničané šířili myšlenky, mýty a vědění z mocných říší asyrské a babylonské na území dnešní Sýrie a Iráku do míst při Egejském moři, kam se vydávali za obchodem. Tyto myšlenky pomohly podníti kulturní obrodu v Řecku, z níž se nakonec zrodil zlatý věk antiky a odtud i západní civilizace.“* (Gore, 2004, s. 42)

- **Řecké písmo**

Abecedu Řekové převzali od Fénického národa. Pozměnili ji a vytvořili si samohlásky. Řecká abeceda se rozšířila na 26 písmen. Postupem času se dvě samohlásky vynechaly. Další nová věc spočívá ve směru psaní. Řekové totiž začali postupně psát zleva doprava. Řecká abeceda se posléze rozdělila na dvě varianty. *„Postupně se vytvořily dva typy řeckého písma. Jde o východořecké (iónské) písmo, z něhož se vyvinula i hlaholice, cyrilice a azbuka, a písmo západořecké (dórské), které mělo vliv na vznik latinské abecedy.“* (Fabiánková, 1999, s. 9)

František Čapka a Květoslava Santlerová ve své knize uvádějí (1998, s. 13): *„Podle řecké minuskule (malé abecedy) vytvořil Konstantin (Cyril) hlaholici, kterou spolu se svým bratrem Metodějem přinesli r. 863 na Velkou Moravu. Hlaholici a o něco mladší cyrilici, jež vznikla z řecké majuskule (velké abecedy) – jsou psány nejstarší písemné památky slovanských národů. Z nich některé jsou českého původu (Kyjevské listy z 10. stol. a Pražské zlomky hlaholské z 11. stol.), jak napovídají jazykové prvky*

české, tzv. *bohémismy*. *Hlaholice se u nás užívalo až do konce 11. století.*“ Cyrilice se užívá také v Bulharsku, Srbsku a v Rusku (v roce 1710 byla zjednodušena a přetvořena blíže k latině).

Řekové vytesávali text do kamene, psali na kousky hliněných střepin, papyrasy nebo posléze pergameny. Ke psaní jim sloužily štětce nebo psací tyčky. Zajímavé bylo použití dřevěných tabulek pokrytých voskem. Rydlem z kostí nebo kovu se vyryl text do vosku, v případě opravy se použila opačná strana rydla. (Kéki, 1984)

- **Latinské písmo**

Spojením etruského a řeckého písma vzniklo písmo latinské. Římané převzali písmo od Etrusků, kteří ho přijali od Řeků. Etruskové měli bohatou uměleckou stránku života a tak se některé jejich malby nebo sochy s nápisy podobnými řeckému písmu, dochovaly dosud. Právě kvůli podobnosti písmen je toto jedna z teorií vzniku latinky. Druhá teorie tvrdí, že latinka vznikla přímo z řeckého písma. (Fabiánková, 1999)

Písmo se rozděluje (Čapka, 1998, s. 57):

Podle vzájemného poměru velikostí liter

- Majuskulní písma (velká abeceda), kde písmena jsou stejně vysoká a ohraničují je dvě linky.
- Minuskulní písma (malá abeceda), kde písmena ohraničují čtyři linky a u některých písmen je výběh nad horní nebo pod spodní linku.

Podle způsobu využití

- Kurzivní (běžné) - nejméně esteticky upravené a čitelné, tvary jsou jednoduché a volné, písmena jsou plynule napojené.
- Listinné – méně úhledné, nepatrně nakloněné nebo bez sklonu, tvary jsou volné.
- Knižní (kreslené) – čitelné průměrně, stojaté, písmena bez napojení

Dle pojmenování různých typů písma

- Kapitála - nejstarší nápisové latinské písmo čtvercového tvaru, které se tesala do kamene
- Unciála – knižní písmo, které mělo okrouhlé tvary

- Polounciála – menší varianta
- Kurzíva – běžné latinské písmo rukopisů
- Karolínská minuskule – úhledné tvary
- Písmo románské, gotické, antikva aj.

- **Vývoj latinského písma**

a) Období starověké a přechodné (do 8. stol. po Kr.)

- archaické
 - abeceda se skládala z 21 písmen,
 - předloha v řecké abecedě,
 - používala se majuskulní písmena,
 - písmena byla ještě deformována,
- římské období (2. – 6. stol)
 - kapitála se dělí na monumentální (slavnostní) a rustickou (knižní, listinná a nápisové písmo),
 - neznají oddělování slov, interpunkční znaménka, znaménka rozdělující slova na konci řádků,
 - objevují se náznaky zkratk a ligatur (napojování písmen),
 - od 2. stol. se objevuje knižní písmo unciála, které využívalo obloučky a zrychlovalo psaní a čitelnost,
- období národních písem (7. – 8. stol.)
 - geograficky se znalost písma rozšiřovala, ale zánik západořímské říše snížil její funkčnost,
 - vznikala národní písma barbarských národů (langobardské – italské, vizigotské – španělské, merovejské – francká říše, inzulára – britské.

b) Období raně středověké (karolínské 9. – 12. stol.)

Příčinou vzniku karolínské minuskule byla špatná čitelnost, složitost a nadbytek ligatur národních písem. „*Koncem 8. století, po nástupu Karla Velikého na trůn, se objevuje nový způsob psaní, tzv. karolínská minuskula. Vyvinula se pravděpodobně z polounciály. Jde o úhledné, okrouhlé, kaligrafické písmo. Bylo dobře čitelné, k němuž jistě přispělo důsledné oddělování jednotlivých slov i jednotlivých písmen. V důsledku toho však došlo ke zpomalení psaní, což bylo nahrazováno velkým počtem zkratek. Karolínská minuskula se rychle rozšířila do celé západní Evropy i Anglie.*“ (Fabiánková, 1999, s. 11)

c) Období vrcholně středověké (13. – 14. stol.) – gotické

Okrouhlá minuskula ztrácí své dva nejtypičtější znaky: okrouhlost a volnost. Potřeba šetřit drahým pergamenem stoupá, a tak je písmo zúžené a psané více u sebe. Koncem 12. stol. vzniklo ve Francii gotické písmo. Charakteristickými znaky byly svislé tahy, ostré oblouky a úhly. Psalo se brkovým perem, které bylo později nahrazeno perem z třtiny.

Gotické písmo se rozdělilo na podobu:

- knížní
- listinnou
- kurzivní

d) Období novověké (od 15. stol.)

Roku 1445 J. Gutenberg vynalezl knihtisk. To obrovskou měrou přispělo k rychlému rozšíření písma mezi široké vrstvy obyvatelstva, a pozitivně ovlivnilo rozvoj školství. Významným pokrokem také byla laicizace (zesvětštění) písařství. Současně dochází k rozdělení vývoje latinského písma na humanistický a novogotický směr.

- Humanistický směr vznikla jako reakce humanistů na nové společenské podmínky. Hlavním bylo obnovení antické kultury.
- Novogotický směr navazuje na písmo gotické. Postupně se vyvinul v kurent (písmo německé).

Humanistické písmo bylo úspěšnější a rozšířilo se do Itálie, Španělska, Francie a Anglie. Později se dostalo i do Nizozemí a Skandinávie. V českých zemích se humanistické písmo prosadilo hlavně zásluhou osvětových a kulturních šířitelů. V 15. století Husova reforma upravila češtinu. Spřežky vystřídal jeden znak, zavedlo se písmeno „ch“. Krátká písmena se označovala tečkou a dlouhá čárkou, rozšířil se počet znaků v české abecedě a celkově se zjednodušilo psaní i čtení. V 15. století měl vliv na naše písmo i knihtisk, který ovlivnil formu a stabilitu písmen.

V 16. století ovlivnil české písmo švabach a kurent. Švabach se psalo až do 19. století. V 17. a 18. století se estetická stránka písma zhoršila. Špatná čitelnost byla důsledkem vlivu baroka a empíru. 19. století znamenalo návrat k jednodušším tvarům. V této době už byl papír vyráběn z buničiny a psalo se už perem z kovu. (Kéki, 1984) *„Překážky finančního a technického rázu způsobily, že teprve po roce 1918 se naskytla i na poli typografie příležitost k realizaci některých pokusů o český příspěvek ke světovému úsilí o moderní písmařský výraz, přičemž vůdčí ideou v těchto letech probouzeného národního sebevědomí byla přirozeně snaha formu specificky národní, z vlastního národního prostředí a z tvořivosti vyrostlou a od všeho cizího odlišnou. Otázku národního písma se pokusil řešit již v druhé polovině 19. století Josef Mánes a Mikoláš Aleš, kteří hledali vzory ve starých rukopisech, jež obohacovali dekorativními prvky z národní lidové ornamentiky.“* (Čapka, 1998, s. 91)

2 SOUČASNÉ PSACÍ PÍSMO

„Cílem učebního předmětu psaní je naučit žáky psát psací latinkou, tedy osvojit si písmo jako základní nástroj gramotnosti a jako prostředek vyjadřovací, dorozumívací a komunikativní. Předpokladem pro splnění tohoto cíle je automatizace psacího pohybu, s čímž úzce souvisí i schopnost psát čitelně, úhledně a přiměřeně rychle za pomoci zrakové a pohybové kontroly.“ (Fabiánková, 1999, s. 11) Autorem nejužívanější učebnice „Metodika psaní“ je V. Penc. Publikaci, která obsahuje veškeré informace o psacím písmu, zpracoval v roce 1961 pro pedagogické fakulty. „Hlavní požadavky na písmo jsou, aby plnilo správně svou funkci vyjadřovat, zaznamenávat a sdělovat myšlenky a řeč, být dorozumívacím prostředkem.“ (Penc, 1961, s. 33)

Obrázek 1:Česká školní předloha z roku 1932

Zdroj: Grafologie psychologie písma, online, cit. 2014-01-08

2.1 Tvarové základy písmen

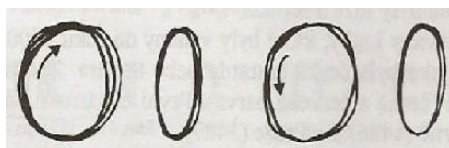
Protože se písmo skládá z několika tvarů a záznamů pohybů ruky, měly by se děti nejdříve učit samotné tvary. Dr. Václav Penc v práci Metodika psaní z roku 1961

vymezil složení písmen na samotné tvary takto: kružnice, ovály, kličky, oblouky, zátrhy, hadovka, vlnovka, obraty, háčky, spojovací čáry.

„Písmo vzniká jako stopa pohybu ruky, který je ve své podstatě krouživý.“

(Penz, 1961, s. 24) Písmo tedy vzniká krouživým pohybem. Při psaní kružnic je pro lidskou ruku v uvolněné poloze přirozené automaticky psát ovály. Pravotočivost a levotočivost oválu je ovlivněna směrem jeho psaní.

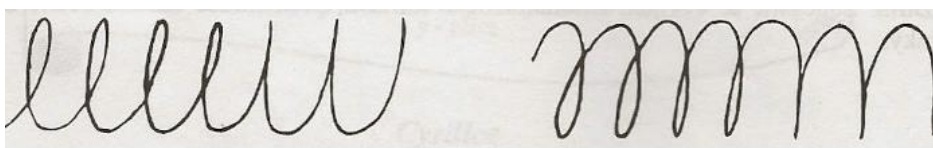
Obrázek 2: Pravotočivý a levotočivý ovál

Zdroj: Fabiánková, 1999, s. 14

Pokud ovály rozvineme po směru řádku, vzniknou kličky. Z pravotočivého vznikají dolní, z levotočivého oválu vznikají horní kličky.

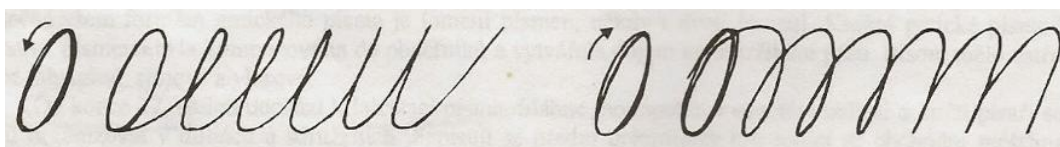
Obrázek 3: Dolní a horní kličky

Zdroj: Fabiánková, 1999, s. 14

Horní a dolní oblouky vznikají, když se píšící ruka pohybuje rychleji, tím se z kličky stane špička na konci oblouku, protože vytvoří zpětný tah. Oblouky mohou také být vypouklé doprava nebo doleva. V tomto případě jsou použity pouze části oblouku. Rozlišují se ještě pravé a levé dvojoblouky.

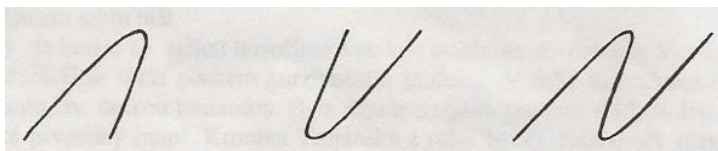
Obrázek 4: Horní a dolní oblouk

Zdroj: Fabiánková, 1999, s. 14

Natočením papíru pravým rohem doleva (praváci) se mění sklon oblouku a tím i jeho tvary. Z horního oblouku pak vzniká horní zátrh, z dolního oblouku dolní zátrh. Ze zátrhů vznikají háčky. Spojením obou vzniká zátrh složený.

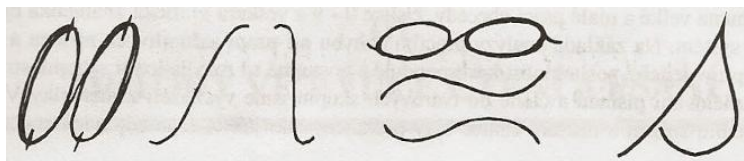
Obrázek 5: Horní a dolní zátrh

Zdroj: Fabiánková, 1999, s. 14

Pokračujeme-li z jednoho oválu na druhý a změníme směr kroužení, vznikne hadovka. Stejně vzniká vlnovka, což je hadovka ve vodorovné pozici. Speciální tvar písmena s se nazývá srdcovka.

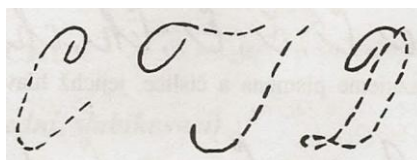
Obrázek 6: Hadovka, vlnovka, srdcovka

Zdroj: Fabiánková, 1999, s. 15

U psaní některých velkých písmen se můžeme setkat se závity. Ty se vyskytují na začátku nebo na konci některých velkých písmen.

Obrázek 7: Závity

Zdroj: Fabiánková, 1999, s. 15

Pokud změníme směr pohybu ruky, vzniknou obraty, pomocí kterých se písmena napojují. Rozlišujeme obraty obloučkové (dolní a horní části zátrhů), klíčkové

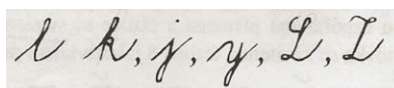
(horní a dolní kličky, připojení vlnovek a hadovek) a ostré (horní a dolní části písmen). (Fabiánková, 1999)

Obrázek 8: Obraty obloučkové

Zdroj: Fabiánková, 1999, s. 15

Obrázek 9: Obraty kličkové

Zdroj: Fabiánková, 1999, s. 15

Obrázek 10: Obraty ostré

Zdroj: Fabiánková, 1999, s. 15

Jednotlivé části a jejich kombinace tohoto výčtu tvarových základů tvoří dohromady písmena a číslice. Je velice důležité, aby si dítě nejprve osvojilo jejich psaní a poté se učilo psát samotná písmena. „Analýzou psacího pohybu bylo zjištěno, že každý jedinec si vytváří návyky již při prvních psacích pokusech. Tyto návyky jsou velmi tvrdošíjné a poměrně nesnadno se mění. Proto je třeba věnovat náležitou péči návykům dětí při grafických pracích již v předškolní době a zejména při počátcích psaní v prvním ročníku a neklást na děti nepřiměřené požadavky při kreslení a psaní.“ (Penc, 1968, s. 27)

Aby se učitelům lépe dařilo při výuce psaní, byla provedena analýza psacího pohybu, na základě které se vytvořily tvarové skupiny písmen a číslic. Použijeme výčet tvarových skupin B. Fabiánkové. „Při rozdělování písmen a číslic do tvarových skupin jsme vycházeli z metodiky V. Pence. Počet skupin byl však o jednu snížen a některé číslice byly přerazeny tak, jak to lépe odpovídá současnému trendu v jejich psaní.“ (Fabiánková, 1999, s. 16) Tvarové skupiny:

1. Horní kličky (1, 4, 7, e, ě, l, b, f, h, k, d, d', t, t')

2. Horní, dolní či složený zátrh (i, u, ú, n, m, r, ř, v, w, U, N, M, V, Y)
3. Levý oblouk (6, c, č, ch, C, Č, E, CH)
4. Uzavřený ovál (0, 9, a, o, g, q, d, d', A, O, Q, G)
5. Dolní klíčky (j, p, g, q, y, ý)
6. Pravý oblouk a zvláštní případy hadovky (2, 3, x, I, J, H, K, X)
7. Svislá hadovka a překřížená hadovka (5, 8, P, R, Ř, B, T, Ť, F)
8. Hadovka s dalšími prvky a písmeno s (z, ž, s, š, S, Š, L, D, Ď, Z, Ž)
9. Římské číslice a velká písmena bez patek (I, V, X, L, C, D, M)
10. Interpunkční a matematická znaménka

2.2 Požadavky na písmo a psaní

Pro kvalitu a vývoj vzdělání v České republice, vznikl v roce 1999 pod záštitou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) Národní program rozvoje vzdělávání tzv. Bílá kniha. *„Česká Bílá kniha je pojata jako systémový projekt, formulující myšlenková východiska, obecné záměry a rozvojové programy, které mají být směrodatné pro vývoj vzdělávací soustavy ve střednědobém horizontu.“* (Národní program rozvoje vzdělávání pro Českou republiku, online, cit. 2014-01-03) Aby výsledky byly efektivnější, vznikl v souladu s Bílou knihou Rámcový vzdělávací program. Ten ještě podrobněji popisuje předpokládaný stupeň vzdělanosti pro dokončení jednotlivých období studií. V současnosti je výuka psaní jeden z prvků předmětu Český jazyk, ten spadá pod oblast Jazyk a jazykovou komunikaci, jedné z devíti vzdělávacích oblastí, pod oborem Český jazyk a literatura (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – RVP ZV). Protože Český jazyk a literatura je rozsáhlé odvětví, je rozděleno do následujících tří složek: *„Komunikační a slohová výchova, Jazyková výchova a Literární výchova.“* (Urban, online, cit. 2014-01-03)

Výukou psaní se zabývá Komunikační a slohová výchova. Základní požadavky na samotnou techniku psaní podle RVP ZV jsou: *„úhledný, čitelný a přehledný písemný projev, formální úprava textu.“* (Urban, online, cit. 2014-01-03)

Zatímco RVP ZV mezi hlavní nároky na písmo řadí úhlednost, čitelnost a přehlednost, V. Penc nemá mezi požadavky přehlednost, ale zařadil mezi hlavní předpoklady hbitost. *„Čitelnost a úhlednost jsou vlastnosti, které určují celkovou jakost*

(kvalitu) písma, hbitost psaní udává množství (kvantitu) napsaných písmen za určitou časovou jednotku.“ (Penc, 1968, s. 33) Hbitost je individuální prvek. Nedá se říci, že kdo píše rychleji, píše méně čitelně a úhledně (a naopak). Správné tempo a rychlost by si měl každý určit sám, aby dokonale vyhovovaly a pomohly tak ke kvalitnímu písemnému projevu. *„Poměr mezi rychlostí psaní a kvalitou je založen na zvykových reakcích každého jedince a velmi se mění podle toho, které podmínky a jak na písaře působí.“* (Penc, 1968, s. 34)

Čitelnost, úhlednost i hbitost jsou základní nároky na písmo i pro B. Šupšákovou. Za třetí důležitou složku považuje, na rozdíl od V. Pence a jeho hbitosti, plynulost. I zde však platí, že hbitost i plynulost je počet napsaných písmen za určitý časový úsek. Zároveň *„plynulost psaní charakterizuje psaní slov jedním tahem, bez přerušování. Je považována za výsledek vyučování psaní, přispívá ke zvyšování rychlosti písma.“* (Fabiánková, 1999, s. 65) Úhledné písmo má správné rozvržení a uspořádání textu na psací ploše. Zároveň se hodnotí následnost a umístění jednotlivých písmen na řádku, vzdálenost mezi písmeny, souměrnost, podobnost. Je to vlastně celkový estetický dojem. Za čitelné se pokládá písmo, které má jasné tvary písmen a číslic, šířka i výška odpovídá předlohám, sklon má správný stupeň i směr, jednotažnost je bez přerušování a diakritická znaménka jsou na správném místě. (Šupšáková, 1991)

„Tieto tri základné požiadavky na písmo a písanie zároveň rámcujú i zautomatizovanie písacieho pohybu ruky.“ (Šupšáková, 1991, s. 42) Ani jedno z kritérií by nemělo být upřednostňováno před druhým, protože jsou všechny pro správné psaní stejně důležité.

2.3 Základní znaky písma

Pro snadnější a objektivní hodnocení pedagogů jsou vymezeny kvantitativní a kvalitativní znaky písma, které podmiňují cílený výsledek psaní.

A. Kvalitativní znaky písma

Kvalitativní znaky písma uvedené V. Pencem (1961, s. 34):

a) Tvar (tvaropis).

Tvaropis klade důraz na správnost tvarů písmen a číslic. *„Tvaropis je ze všech znaků písma nejdůležitější, nejvíce rozhoduje o čitelnosti, hbitosti a úhlednosti písma.“*

(Penc, 1978, s. 9) Důraz je kladen na ucelenost tvarových variant a štihlou písmen. K čitelnosti také přispívá fakt, že naše písmo není doplněno ozdobnými prvky.

b) *Velikost písma.*

„Výška písmen je určena dvěma znaky, výškou a šířkou. Oba znaky jsou však proměnlivé, jejich psaní je individuální, nedá se normovat.“ (Fabiánková, 1999, s. 66) Záleží na okolnostech a podmínkách písaře, jakou velikost použije ke psaní. Obecně platí, že čím mladší děti, tím větší písmo. Přesto V. Penc (1968, s. 36) uvádí obecnou výšku písmen rozdělenou podle ročníků. „V prvním ročníku je průměrná střední výška písma 6 mm, v druhém ročníku 5 mm, v třetím ročníku 4 mm, ve čtvrtém ročníku 3 mm. U starších písařů se ještě dále snižuje na 2 a půl nebo až na 2 mm, zpravidla však nepřekračuje 3 mm.“ Velikost písma je dána výškou jeho středové osy. Rozdělení písmen dle výšky jak ho uvádí B. Fabiánková (1999, s. 66):

- „písmena střední výšky (a, e, i, o, u, n, r, s, v, z)
- písmena s horní délkou (b, d, h, k, l, t a většina písmen velké abecedy)
- písmena s dolní délkou (g, y, j, p, q)
- písmena s horní i dolní délkou (f, G, Q, J, Y)“

c) *Úměrnost a stejnosměrnost velikosti písma.*

Úměrností písma je označován poměr výšek mezi písmeny střední, horní a dolní výšky. Správně by měl být poměr 1:1:1. „Predlžovaním hornej alebo dolnej slučky sa zhoršuje čitateľnosť textu. Grafomotorický pohyb si vyžaduje väčšie vypätie svalov a nie je ani plynulý. Na druhej strane, skracovanie slučiek sice písanie urychluje, ale sťažuje čitateľnosť, pretože dĺžky písmen sú málo výrazné.“ (Šupšáková, 1991, s. 48)

d) *Jednotážnost a přípojnost (vazebnost) písmen.*

České písmo vyžaduje psát písmena i slova jedním tahem. Proto se doporučuje, psát diakritická znaménka až po napsání slova. Výjimkou jsou písmena, která se tvoří více tahy. „Přerušování psacích tahů nejen zdržuje, ale při snaze o hbité písmo dochází i k nesprávnému nebo nedostatečnému spojení jednotlivých písmen a jejich částí, což brání čitelnosti.“ (Penc, 1961, s. 40). Jednotážnost písmen a slov by měla přispívat k lepší úhlednosti. K propojení jednotlivých písmen ve slovech slouží spojovací čáry.

e) *Sklon písma.*

Na pravé straně písma se hodnotí velikost úhlu, který svírá středová osa a linka natištěná nebo její představa na nepředtištěné psací ploše. Písmo, které spíše směřuje k lince na pravé straně je ležaté, když vznikne pravý úhel mezi písmenem a linkou, je písmo stojaté. Přesahuje-li pravý úhel, je písmo zvrácené. Jestliže má každé písmeno jiný úhel, mluvíme o rozvráceném písmu, také se můžeme setkat s písmem do tvaru vějíře. (Penc, 1968) Ve vymezení správného a nejčitelnějšího úhlu se názory odborníků liší. B. Šupšáková zaujímá přísnější postoj. „*Přikláníme sa k názoru tých, čo za optimálny považujú sklon písma od 70 do 75 stupňov. Práve v tomto rozmedzí sa dosiahne dobrá čitateľnosť, úhľadnosť i optimálna rýchlosť písania.*“ (1991, s. 50) Pro V. Pence je nejčitelnější sklon 90 stupňů. Rozpětí akceptovatelného úhlu je u něho rozsáhlejší. „*Za normální a přijatelný považujeme sklon písma v rozmezí od 60 stupňů do 90 stupňů, tedy od písma poměrně ležatého až do stojatého. Jiný sklon je nežádoucí.*“ (1968, s. 45)

f) *Hustota a rytimizace písma.*

„*Hustotou rozumíme rozestupy mezi písmeny ve slovech, mezery mezi slovy a vzdálenosti mezi řádky na stránce. Rytimizace spočívá v úhledné pravidelnosti řazení písmen, slov a řádků psaného textu.*“ (Penc, 1978, s. 13) Hustota písmen je dána velikostí sklonu, spojovacích čar, velikostí písmen. Hustota slov v řádku je ovlivněna počtem písmen ve slovech a velikostí mezer mezi nimi. Počet řádků na psací ploše určuje velikost písmen a rozestup předtištěných linií. V případě, že linky předepsané nejsou, určuje hustotu řádků zásada nepřekrývání horních a dolních částí řádků.

g) *Úprava písemností*

Základní nároky na úpravu textu určují estetický vzhled, zajišťují, aby byl dobře čitelný a úhledný. Zahrnuje celkové rozvržení textu. Linky by neměly začínat ani končit přímo u okraje psací plochy, nadpisy a první řádky jsou od okraje odsazeny. Tyto pravidla se děti učí od první třídy.

B. Kvantitativní znaky písma

Kvalitativním znakem písma je rychlost, která určuje počet napsaných písmen za určitý časový úsek. Pomáhá učitelovi klasifikovat žáka, přesto je rychlost další individuální volbou, která je ovlivněna věkem a výkonem. Všeobecně se dodržují

předpokládané hodnoty, které by dítě mělo napsat za minutu na konci školního roku. Tyto požadované hodnoty uvádí B. Fabiánková (1999, s. 68): „ *V prvním ročníku 10 písmen, v druhém ročníku 20 písmen, ve třetím ročníku 31 písmen.*“

Další důležitou složkou hygienické návyky psaní. Základní výčet od B. Fabiánkové (1999, s. 62): Správné držení těla, dobrá pozice hlavy a ramen, odpovídající výška židle, dostatečné osvětlení, správné držení a výběr psacího náčiní.

3. NOVÉ PÍSMO COMENIA SCRIPT

Písmo Comenia Skript vzniklo na základě psaní v době renesance (renesanční italiky). Má za úkol rozvíjet individualitu dětí, psací návyky a ulehčit celkově psaní souběžně s klasickým psacím písmem. Pro některé je to revoluční krok. Názory odborníků se rozcházejí. „*Podle ministerstva (školství pozn. aut.) je písmo velice jednoduché, moderní a praktické a odráží individuální tendence každého žáka. Zohledňuje například psaní dysgrafiků, leváků i handicapovaných či bilingvních žáků.*“ (Jiříčka, online, cit. 2013-06-11) Na druhou stranu se ale najde i velký počet odpůrců, kteří s písmem Comenia Skript a jeho autorkou nesouhlasí.

„*Světlana Francová z České grafologické komory vidí za rozhodnutím ministerstva schválit Comenia Script lobbistické tlaky. Tvrdí, že písmo je jen výnosným byznysem a pokusem na dětech, který se nemusí vyplatit.*“ (Hrubeš, online, cit. 2013-06-14)

3. 1 Vznik písma Comenia Script

Autorkou nového způsobu psaní pro děti je MgA. Radana Lencová, Ph.D. Navíc vytvořila rozsáhlou sbírku didaktických materiálů včetně praktického manuálu. Celá myšlenka se Lencové zrodila v hlavě během doktorského studia na Vysoké uměleckoprůmyslové škole Praze, jako práce započatá v roce 2002. Problémů u současného písma vidí několik. „*Psací písmová předloha je u nás bohužel velmi zanedbávané téma, a to byl jeden z důvodů, proč jsem se jím zabývala v rámci doktorského studia. Stále se pokračuje v kánonu nefunkčnosti spojené s jistou apatií ze strany pedagogů.*“ (Lencová, 2007, s. 145) Například složitost současného psacího písma vede k nadměrnému používání elektronických pomůcek na psaní (počítače, mobily) a individuální rukopisné písmo (běžné písmo psané rukou) upadá. „*Počítač se stal nejen prodloužením ruky, ale také jistým prostředníkem univerzálního sdělení. Tváříme se, že má náš písemný projev úroveň, ale zatím se blížíme spíše k analfabetismu – přestáváme, a tím zapomínáme psát. Jednu z příčin naší nečitelnosti, tudíž i nefunkčnosti písma jsem našla již u základu – školního psacího vzoru, podle kterého jsme se učili psát v první třídě.*“ (2007, s. 9)

Písmo ve školách je zdůrazňováno jako aktuální problém, objevující se v celém procesu učení, protože se písmo podílí jak na zapamatování vizuální stránky, tak i na správné interpretaci celého obsahu textu. Podle Lencové (2007) potřebují základní

školy akutně změnu ve výuce psaní. V první řadě by změnila psací vzor, který se jí zdá nepraktický. Dále Lencová kritizuje vyučovací pomůcky, učebnice s nedokonalou grafickou úpravou nebo nedostatek času na procvičování písma. Jako reakci na tento výčet chyb vytvořila grafička Lencová se svými kolegy designéry Františkem Štormem a Tomášem Brousilem projekt Comenia – České školní písmo. „*Od září 2010 bylo písmo Comenia Script pilotně ověřováno Ministerstvem školství ČR na 33 základních školách v celé České republice.*“ (Lencová, online, cit. 2013-11-09)

Nové psací písmo má být snadné, aktuální a má sloužit nejen dětem, ale i potřebám dospělých. Snaha o individualitu a rozvoj dětí se odráží na možnosti přizpůsobit písmo svým potřebám např. sklonu.

Radana Lencová (2007, s. 9) vypracovala přehlednou charakteristiku a výhody písma:

- Technika psaní velkých písmen abecedy není u Comenia Skript (dále CS) tak složitá, jako u psaní současným stylem, který postupně lidé v praktickém životě opouštějí.
- Sклон písma je u CS individuální. V 1. třídě ZŠ je písmo bez sklonu a až v 2. třídě si děti sami zvolí, s jakým sklonem budou psát.
- Rozdíl u CS se také objevuje u psaní diakritických znamének. Jelikož napojování písmen je také volitelné, mohou děti napsat znaménko rovnou nad písmeno. Současné jednotažné písmo je nepřerušovaný tah, u kterého se spíše zapomene na znaménko.
- Děti už na 1. stupni ZŠ často opouštějí nepřerušované písmo, proto se CS zaměřuje přímo na aktuální potřeby dětí.
- Vznik CS je také spojen s výukou anglického jazyka a ostatních cizích řečí tím, že na nějakých školách v České republice se anglický jazyk učí už od 1. prvních tříd na ZŠ. Také pro cizince je CS výhodou, jelikož je pro ně velice složité porozumět psanému textu klasickým psacím písmem.
- Protože je CS podobné tiskovému písmu, je pro děti jednodušší číst a psát texty vytvořené elektronicky v běžném životě. Podepisovat se učí děti také velkým tiskacím písmem.
- Čím dříve se děti naučí psát, tím dříve se budou soustředit spíše na obsah psaného než na jeho tvorbu. CS je jednodušší, děti si jej rychle osvojí.
- CS má zpracovanou teorii tahů pro praváky i pro leváky.

- Jak už bylo řečeno výše, napojování písma je volitelné. Další krok k zjednodušení výuky psaní, vhodný pro dysgrafiky, mentálně nebo tělesně handicapované děti.
- Některá písmena a číslice v abecedě dělají dětem větší problémy s psaním než ostatní, proto má CS více variant pro určité tvary.
- Nové školní písmo se liší také ve velikosti psaní v 1. a 2. třídách ZŠ. Proporce písma jsou větší, aby se lépe četly.

3.2 Řezy (varianty) CS

CS A

„Rozvinutější varianta písma, která má uplatnění nejen v běžné písemné komunikaci, ale i pro různá výtvarná vyjádření.“ (Lencová, online, cit. 2013-11-09) Je určena nejen dětem na ZŠ, ale i pro dospělé. Comenia Script A pracuje s výběhovými spojovacími tahy a také se serify (zakončení v horních začátcích tahu).

Obrázek 11: Comenia Script A

Comenia Script A

ahoj mamí

serify
napojovací tahy

Eliška Katka Hynek Gusta

Michal jede domů.

Šárka má šaty.

Zdroj: Lencová, online, cit. 2014-12-02

CS B

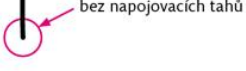
Řez CS B je bez serifů a bez spojovacích tahů, proto je považován za nejjednodušší variantu písma, která je vhodná pro děti s dysgrafií. Variantu B lze také

využít jako první fáze nácviku psaní. „Comenia Script B je možné uplatnit i v jiných předmětech školního vyučování, např. jako nadpisy kapitol v sešitech, popisky k obrázkům, nápisy na nástěnky, při psaní na tabuli nebo jako speciální technické písmo v matematice či geometrii.“ (Lencová, online, cit. 2013-11-09)

Obrázek 12: Comenia Script B

Comenia Script B

ahoj mami

Eliška Katka Hynek Gusta

Michal jede domů.

Šárka má šaty.

Zdroj: Zdroj: Lencová, online, cit. 2014-12-02

CS Universal

CS Universal propojuje vlastnosti CS A i B tak, aby vyhovoval co největšímu okruhu dětí i se specifickými problémy, i proto má CS Universal jednoduché napojovací tahy. Právě tento řez byl určený vyhláškou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy pro dvouleté pokusné ověřování písma, které probíhalo od září 2010.

Obrázek 13: Comenia Script Universal

Comenia Script **universal**

ahoj mami

A pink circle highlights the dot of the letter 'i' in 'mami', with a pink arrow pointing to it from the text 'napojovací tahy'.

Eliška Katka Hynek Gusta
Michal jede domů.
Šárka má šaty.

Volně psané písmo se sklonem:

Eliška Katka Hynek Gusta
Michal jede domů.
Šárka má šaty.

Zdroj: Zdroj: Lencová, online, cit. 2014-12-02

Comenia Script kaligrafická forma

Kaligrafická forma CS je určena i pro dospělé, kteří se chtějí ještě zdokonalit v písmu. V tomto případě jsou například zvýrazněné horní a dolní tahy. Velká písmena připomínají renesanční tvary velké abecedy a celý dojem z kaligrafické formy CS je estetičtější, proto je i možné věnovat se této variantě i ve výtvarné výchově.

Obrázek 14: Comenia Script kaligrafická forma

Comenia Script kaligrafická forma

Zdroj: Zdroj: Lencová, online, cit. 2014-12-02

3.3 Základní znaky CS

a) Sklon písma

Sklon psaného písma ovlivňují okolnosti: jak rychle musí být text napsán, na jakém místě a podkladě se píše, nebo v jakém rozpoložení se autor nachází. Autorka CS proto tvrdí, že by děti měly mít možnost, sklon vybrat sami (v rámci určených mezí), aby nebyly stresovány. „*Sklon písma je jedním z individuálních znaků osobnosti, který je úzce spjat s citovou stránkou člověka. Proto se domnívám, že by neměl být striktně stanoven určitým konkrétním stupněm.*“ (Lencová, online, cit. 2013-06-13) Sklon tedy není přesně stanoven striktním určením. Dokud se děti učí psát písmena (1. třída ZŠ), nepoužívají žádný sklon. Teprve až si osvojí tvary písmen a jsou schopny je psát bez předlohy, získají si tak individuální rychlost psaní, které se přizpůsobí samotný sklon. Mírný sklon je i přesto přirozený a urychluje psaní. Autorka proto radí „*psát se sklonem 7 stupňů doprava. Možné je i psát s větším sklonem až 12 stupňů doprava, maximální možný sklon je ale z estetického hlediska je 20 stupňů.*“ (Lencová, 2010, s. 44)

b) Velikost a liniatura

Proporce výšky i šířky písma je záměně zvětšená, proto umožňuje lepší čitelnost písma. Správná velikost ulehčuje nejenom dětem rozeznat napsaná písmena. Autorka doporučuje, aby dítě velikost písma v průběhu nácvičku neměnilo. „*Základní velikost abecedy pro nacvičování je uzpůsobena dětské ruce, věku kolem šesti let. Po celou dobu nacvičování doporučuji neměnit základní velikost písma ani liniatury.*“ (Lencová, 2010, s. 12) V písankách pro 1. třídu se pracuje s většími písmeny než v 2. ročníku.

Při psaní je pro lepší orientaci na jednotlivých stránkách v sešitech předtištěná liniatura. Písmena jsou posazena na základní linii vyznačené plnou čarou. Doprovázejí ji další dvě linie, horní a dolní s totožnou výškou a jsou označeny čarou přerušovanou. Značky ve tvaru kytiček na začátku každého řádku napovídají, kam až sahá písmeno. Malé písmenko (např. - a) odpovídá velikosti listů předtištěné kytičky, výška květu znázorňuje velké písmeno (např. - A) a písmena píšící se pod základní linii se shoduje s kořeny kytky. Kytky se používají hlavně v 1. třídě, ale je možné i ze začátku 2. třídy tuto pomůcku v případě potřeby použít. (Lencová, 2007)

Zvětšená je právě střední výška (například velikost malého - e). Na rozdíl od klasické latinky, která je v poměru 6 : 6 : 6 mm, je poměr linií 5 : 8 : 5 mm.

„*Liniatura v písankách je přizpůsobena sešitu č. 512, tzn. Rozpětí mezi řádky 16 mm. V písance 1. dílu pracují děti u opisu se 3 pomocnými linkami, u předpisu se 2 linkami. V písance 2. dílu pracují děti u opisu se 3 pomocnými linkami, u předpisu s 1 základní linkou.*“ (Lencová, 2011, s. 2)

c) Mezery

Mezery mezi písmeny i slovy jsou v písankách naznačeny šedými čtverečky. Děti si mohou mezeru vytvořit i pomocí přiložení prstu na papír, kdy šířka prstu odpovídá mezeře. Posloužit může i proužek papíru. Doporučuje se také vytvoření hvězdičky na místě mezery, ta ale může ohrozit čitelnost textu. (Lencová, 2007)

d) Tvarové varianty

Některá písmena a čísla v CS mají více způsobů napsání. „*V 1. třídě je dětem nabídnuta jednodušší varianta. S druhou variantou písmen se seznámí až ve 2. třídě. Pak se mohou rozhodnout pro tu, která jim lépe vyhovuje.*“ (Lencová, 2010, s. 15) Tvarové varianty se týkají písmen f, k, y, G, J a čísel 3, 4. „*U některých písmen se*

jedná o zrychlení tahu (k - jedním tahem), jinde o zjednodušení a podobnost písmu tiskovému (y), jinde o výraznější tvar (f, J).“ (Lencová, 2011, s. 3) Děti si tak mohou vybrat sami takový tvar, který bude dobře čitelný a hlavně pro ně bude jednodušší.

e) Ligatury

Ligatury jsou napojení písmen a provázejí CS také v několika variantách. Výběr žáka je opět individuální. Nejdůležitější je, aby dítě psalo čitelně základní tvary písmene. Velká a malá abeceda u psaného projevu se většinou u CS nespojuje. Proto se považuje za jednodušší písmo. Dětem odpadla starost s napojováním písmen.

f) Varianta CS pro leváky

Velice záleží na tom, aby rodič před vstupem do školy věděl, jakou rukou dítě píše. Leváctví (lateralita) je obvyklý jev, který se u dětí objevuje přirozeně. PhDr. Ladislava Kříšťanová (1991, s. 6) z pedagogické fakulty v Hradci Králové tento jev charakterizuje jako: *„funkční převahu levé ruky. Znamená to, že jedinec vykonává určitý výkon kvalitativně lépe jedním z párových orgánů. Leváctví je odrazem nesouměrné činnosti řídících mozkových center. Výsledná výkonná stránka jedince je rovněž závislá na vnějších podmínkách, především na výchovném působení. Násilně potlačování levostranné preference ruky představuje vážný zásah do vyvíjející se nervosvalové koordinace a rozvíjející se osobnosti dítěte.“*

CS je přizpůsoben potřebám leváků, kteří píší zprava doleva na principu tahu, na rozdíl od praváků, kteří píší s přitlakem. Tahy pro leváky jsou také znázorněné v písankách, aby jim usnadňovaly psaní. Změna v psaní je především v horizontálních tazích.

3.4. Psaní abecedy CS

Dříve než se začne dítě učit psát velká písmena, je důležité, aby již zvládalo cvičení určená pro trénink grafomotoriky a aby pravidelně uvolňovalo ruce psaním velkých tvarů, písmen a číslic na papír velikosti A4. *„Uvolňovací cviky je vhodné vykonávat vždy před kreslením, později před psaním. S nabýváním grafomotorické obratnosti se mění obtížnost těchto cviků. Cviky mohou být ve stoje vykonávány na tabuli nebo papír na zdi, na papír položený na desce stolu, vkleče a posléze vsedě u stolu. Zpočátku můžeme kreslit do tácu s moukou, krupicí, pískem. Cviky můžeme doprovázet rytmickými říkankami, písničkami nebo rytmickým popisem.“ (Bednářová,*

2006, s. 58) Psaní se skládá z různých geometrických tvarů, je důležité si před psaním abecedy tyto tahy a cviky nacvičit a detailně se s nimi seznámit.

Protože CS mělo při vzniku za předlohu renesanční písmo, které se nespojuje vždy, ani CS se nepíše se zbytečnými kličkami a smyčkami. Metody psaní abecedy písmem CS jsou dvě: analyticko syntetická a metoda genetická. V případě první metody se učí děti psát velká i malá písmena současně a v metodě genetické předchází výuka velké abecedy a následně malá abeceda. Didaktické pomůcky jsou vypracované pro obě varianty. Abeceda se také vyznačuje tím, že některá písmena jsou si tvarově podobná a je nutné, aby se dodržovala tvarová odlišnost. Týká se to písmen: n – u, a – d, i – j, v – w, h – k, b – h. (Lencová, 2007)

3.4.1 Psaní velké abecedy

Obrázek 15: Velká abeceda Comenia Script

Zdroj: Lencová, 2010, s. 11

Písmena CS velké abecedy se skládají z rovných, vodorovných, svislých čar, šikmých čar, kružnice nebo půlkružnice. Používají se tedy tahy rovné, šikmé, kulaté a půlkruhové, s malým obloukem. „Většina horizontálních tahů začíná jemnými přetahy vlevo (B, D, E, F, P, R), které vznikají při normálním rytmu psaní. Při rychlejším psaní se mohou ještě více zvýraznit, a písmeno tak dostane osobitý výraz.“ (Lencová, 2010, s. 10) Velká písmena se nenapojují s malými písmeny, jako je to u klasické výuky psaní, a fungují v izolované formě.

Autorka Lencová vysvětluje svoji inspiraci takto: „Pro velkou abecedu byl zvolen příklad z renesance, jako harmonické spojení velké a malé abecedy v dokonale čitelný

a praktický celek. Aby byla zachována přesnost geometrických proporcí, tvary velké abecedy vycházejí přímo z tvarů Římské kapitály a ne z jejích renesančních modifikací. (online, cit. 2013-11-03)“

Tvarové skupiny velkých písmen podle R. Lencové (2010, s. 23)

- „*Písmena s rovnými tahy: E, F, H, I, L, T*
- *Písmena s šikmými tahy: M, V, W, X*
- *Rovné a šikmé tahy: A, N, K, Y, Z*“
- *Kulaté a půlkruhové tahy: C, D, G, O, Q, U*
- *Tahy s malým obloukem: B, J, P, R, S*“

3.4.2 Psaní malé abecedy

„Nejedná se přímo o renesanční kopii, ale o inspiraci základní kostrou malé abecedy a také renesančním psacím postupem, pro nějž jsou charakteristické dřívky (širší rovné tahy pozn. aut.) bez smyček a přiřazování písmen (namísto napojování).“ (Lencová, online, cit. 2013-11-03) Stejně jako velkou abecedu tvoří základ písmen rovné čáry různým směrem a další již zmiňované tvary včetně tvaru připomínající slzu. Základní tvary malé abecedy mají volnější podobu, která usnadňuje dítěti vybrat si individuální šířku písmen.

Tvarové skupinky malé abecedy stanovené R. Lencovou (2010, s. 26):

- „*Rovné tahy – l, i, j, t*
- *Šikmé tahy – v, w, x, z, k, y*
- *Kulaté tahy – o, c, e, ch*
- *Obloukovité tahy – n, h, m, u, y*
- *Tahy se „slzičkou“ – a, g, q, d, b, p*
- *Kombinované tahy – r, f, s (druhá varianta písmene f a k).*“

Příklady psaní některých písmen

- t – je větší než ostatní malá písmenka, ale ne jako velká písmenka
- M - píše se stříška až na linku
- f – je mírně pod linku
- háčky – dělají se jako svislá krátká čárka nad písmenem a nepatrně přesahuje horní linku; protože CS je nespojené písmo, děti mohou psát diakritická znaménka bezprostředně nad písmenkem

Obrázek 16: Malá abeceda Comenia Script

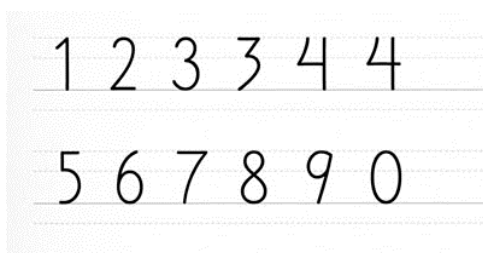

Zdroj: Lencová, 2010, s. 13

3.4.3 Číslice a opravy chyb

Pro psaní číslic platí stejné zásady jako u písmen. Důležité je nezaměnit je mezi sebou tvarově. Záleží na pedagogovi, zda bude děti učit číslice postupně 1 až 9, nebo od jednoduchých tvarů po nejsložitější, nebo od tvarově podobných. Většina číslic se píše jedním tahem kromě 4 a 5, které se píší dvěma tahy.

Obrázek 17: Číslice Comenia Script

Zdroj: Lencová, 2010, s. 13

Děti občas může stresovat hodnocení a pracují pod tlakem. Proto není vhodné více zdůrazňovat jejich chyby. Lze je barevně upozornit například zelenou, fialovou, nebo růžovou barvou. Jako hlavní pilíř hodnocení by měla sloužit sebekontrola a sebehodnocení. Když žák udělá chybu, neměl by ji škrtat, mazat, přepisovat, ale napsat znovu. R. Lencová (2011, s. 5) doporučuje ke klasifikaci „usmívátko“. „Lze ho využít k hodnocení písma učitelem (obtáhnutí tvaru) ale i k sebekontrolě a sebehodnocení (děti si opraví tvary samy a obtáhnou úsměv).“

3.4.4 Didaktické pomůcky

Autorka R. Lencová zpracovala i poměrně rozsáhlou sbírku didaktických pomůcek pro CS, které jsou pro děti zábavné a pestré. Od roku 2008 vydává pouze nakladatelství Svět, což je častou kritikou od veřejnosti. „*Nadšení vystřídalo zklamání, když ředitelé škol viděli ceny učebních pomůcek. Set dvou písanek Comenia Script pro jednoho prvňáka stojí 150korun. Běžná cena za sadu písanek pro výuku starého klíčkového písma vychází na necelou polovinu.*“ (Frouzová, online, cit. 2013-06-14)

1. Třída:

- tabulka s abecedou

Oboustranná laminovaná tabulka formátu 15 x 10 cm s abecedou a obrázky Comenia Picture (dále jen CP). Cena je 16 Kč.

- záložka s abecedou (1. třída) - leváci

Záložka s abecedou CS pro 1. ročník základní školy (leváci). Cena je 7 Kč.

- záložka s abecedou (1. třída) - praváci
- plakát CS

Plakát velikosti 100 x 70 cm s abecedou včetně diakritických znamének, číslic a směrových tahů. Písmenka jsou celkem malé a mohli by dětem z dálky splynout. Tento plakát je tedy doporučován spíše do 2. třídy ZŠ. Cena je 450 Kč.

- plakát Barevná tabule

Abecední pomůcka formou vizuální nápovědy. Ke každému písmenu a číslici (včetně malé abecedy) je přiřazen obrázek. Plakát obsahuje také písmena s diakritickými znaménky. Cena je 450 Kč.

- plakát Vlaštovky

Abecední pomůcka určená pro zavěšení ve třídě. Plakát Vlaštovky představuje celou písmovou abecedu včetně číslic. Cena je 450 Kč.

- plakát Strom

Abecední pomůcka formou vizuální nápovědy. Ke každému písmenu velké abecedy a číslici je přiřazen obrázek CP. Cena je 450 Kč.

- sešit A5 (1. třída)

Sešit pro 1. ročník základní školy s liniaturou v poměrech písma CS. Kytička na začátku řádky pomáhá pochopit proporce písmene, a také poměr velké a malé abecedy. Formát je A5 na šířku, 32 stran. Cena je 23 Kč.

- pexeso CP

Tradiční oblíbená hra pro děti i dospělé, s obrázkovou abecedou a s písmeny.
Cena je 66 Kč.

- tahák do kapsy Abeceda - leváci

Praktická pomůcka pro leváky s celou abecedou CS a s obrázky, které si lze vybarvit. Je určena k pohotovému zapamatování písmen, tvary se pouze obtahují.
Cena je 21 Kč.

- tahák do kapsy Abeceda - praváci
- karty s písmeny a obrázky

Vizuální zábavná nápověda pro zapamatování tvaru, která se uplatní při čtení i psaní. Dosud většinou v klasických písankách neznázorňoval obrázek význam. Obrázkové písmo CS obsahuje malou i velkou abecedu a všechny číslice. Cena je 225 Kč.

- Kreslím tvary CS

Je to sešit se 48 stranami ve formátu A4. Obsahuje podpůrnou přípravu pro psaní. Jsou v něm velké grafomotorické cviky k uvolnění ruky a nácviky písmen CS. Rozměr A4 se 48 stranami. Cena je 88 Kč.

- Umím psát 1, 2 / analyticko-syntetická metoda

Písanky analyticko-syntetické metody i genetické jsou třibarevné (modrá, černá, bílá), aby si je děti mohly vybarvovat. Písmena po celou dobu doprovází směrově šipky. Na první stránce je jako vzor celá abeceda, obsah, tip na mezery. Nácvik číslic je vždy na konce 1. dílu. Aby se děti lépe orientovaly, je lepší jim dát i dosud používané sešity. Jsou ve formátu A4, 2 x 32 stran. Cena je 128 Kč.

- Umím psát 1, 2 / genetická metoda
- CS universal, praktický manuál

Praktický manuál je didaktická pomůcka pro učitele, ale ocenit by ho mohli rodiče. Jsou v něm například akceptovatelné a neakceptovatelné tvary písmen, nebo pracovní stránky se vzorem písmen, takže si zájemci nemusejí kupovat písanky. Rozsah je 46 stran a 13 volných listů. Cena je 450 Kč.

2. Třída:

- záložka s abecedou

Záložka velikosti 4 x 29,7 cm s abecedou CS pro 2. ZŠ. Obsahuje tvarové varianty písmen a číslic. Cena je 7 Kč.

- písanka Umím psát na cestách

„Písanka Umím psát na cestách pro 2. třídu je pojata jako cesta kolem světa.“

(Lencová, 2011, s. 1) Na každé stránce je znázorněna jedna země a písmeno, které je s ní spojeno. S každým písmenem děti navštíví jednu zemi (ze 47), která se k němu váže. V písance si děti opakují písmena z první třídy, zapamatovávají si správné tvary písmen, sklon, mezery. Písanku doplňují veselé básničky a obrázky. Rozměr je A4 a má 2 x 32 stran. Cena je 144 Kč.

- sešit A5

Sešit pro 2. ročník ZŠ s liniaturou. Kytíčka na začátku řádky představuje proporce písmene, a rozdíly mezi poměrem velké a malé abecedy. V sešitě postupně linek ubývá. Na začátku sešitu jsou 3 pomocné linky s kytíčkou, pak 2 pomocné linky s kytíčkou (linka pro základní linii a střední výšku). Druhá polovina sešitu už je bez kytíček, se základní linií a linií pro střední výšku. Velikost velké abecedy, horních a spodních dotahů je na volbě dítěte. Formát A5 na výšku, 32 stran.

3. Třída:

- písanka Putujeme za písmem

Písanka je určena pro 3. třídu ZŠ, ale dá se použít i ve vyšších ročnících. Téma písanky je historie písma, ale slouží k nácviku psaní písma CS, dalším záměrem písanky je vyvinout zájem o písmu a komunikaci, prostřednictvím barevného provedení, zajímavých informací a zábavy. Žáci se seznámí např. s runovými znaky, hebrejským, arabským, indickým, čínským a aztéckým písmem. Jednodušeji pochopí, co je to Braillovo písmo a posunková řeč. Rozměr je A4 se 48 stranami. Cena je 139 Kč.

- výukový program pro interaktivní tabule

Na stránkách <http://comeniascript.j4w.cz/> si lze stáhnout výukový program pro interaktivní tabule. Využít ji mohou nejenom žáci 1. ročníků ZŠ. Na výběr je 6 různých aktivit pro děti, které doplňují výuku CS. Program má jednoduché ovládání a na výběr jsou taky pro praváky i leváky.

3.5 Projekt CS

Od září 2010 odstartovalo Ministerstvo školství ČR dvouletý pilotní projekt, kterého se dobrovolně zúčastnilo 33 základních škol (z oslovených 40 škol) z celé České republiky. Původní záměr byl použít do projektu 80 škol. Na projektu spolupracovaly základní, praktické, speciální a domácí školy po celé České republice

včetně škol pro zdravotně postižené děti, se souhlasem rodičů. Dosud se na konci roku na vysvědčení zapisuje, že se žák učil písmo CS. (Špirhanzl, online)

„Obsahem pokusného ověřování je v praxi ověřit možnost využití písma Comenia Script typu Universal (dále jen „písmo CS“) pro rozvoj počáteční písařské gramotnosti (pro výuku psaní v 1. ročníku). V průběhu pokusného ověřování bude analyzován rozvoj počátků psaní u žáků 1. ročníků pilotovaných škol. Tito žáci budou z hlediska psaní sledováni i ve 2. ročníku ZŠ. Současně bude provedeno dotazníkové šetření u rodičů žáků a u jejich učitelů. Nedílnou součástí pokusného ověřování bude strukturované pozorování žáků přímo při výuce psaní. Získané výsledky budou porovnávány s výsledky žáků, kteří se učí psát podle současně používaných vzorů psacího písma. Podobně budou porovnávány i výsledky dotazníkových šetření u učitelů a rodičů.“ (Spirhanzl, online, cit. 2013-06-12)

Cílem projektu CS bylo zjistit, zda je výhodnější vyučovat metodou CS, vypracovat závěry, které rozhodnou o dalším využití písma CS, doplnění a úprava metodiky a didaktických materiálů, shrnout výsledky projektu, které budou moc být použité pro budoucí výzkumy.

K dosažení cílů pokusného ověřování byla využita celá škála výzkumných metod. Týkala se především:

- rozboru vývoje psaní žáků,
- diagnostické prověrky, zaměřené na kvalitu psaní,
- strukturovaného pozorování, zacíleného na sebehodnocení a sebekontrolu,
- analýzy postojů učitelů a sledování didaktického zvládnutí výuky psaní písmem CS, které odhalilo vztah a názory učitelů k písmu CS, zároveň vyjádřilo specifika didaktické problematiky při výuce psaní prostřednictvím písma CS;
- analýzy zaměřené na učitele a na jejich schopnost učit psát způsobem CS,
- analýzy názorů rodičů.

Do experimentální skupiny patřilo všech 33 vybraných škol. Z každé školy se mohla zapojit jenom jedna třída 1. ročníku. Každá určitá třída musela mít souhlas vedení školy, potvrzení o kvalifikovanosti učitele pro výuku 1. ročníku a písemný souhlas zákonného zástupce žáka. Kontrolní skupinu tvořilo 10 ročníků vybraných základních škol. (Špirhanzl, online)

Ze zpracovaných výsledků vyplývá, že rychlost psaní je ve srovnání s běžnou psací abecedou téměř shodná. Srovnatelná je též kvalita písařského výkonu. Žáci projevovali vysoký zájem o psaní a výuku, která jim přišla zábavná. Spokojeni byli také

rodiče, což vyplývá z dotazníků a pohovorů. „I přes zjištěné uspokojivé výsledky při rozvoji psaní prostřednictvím písma Comenia Script se odborná garantka pokusného ověřování (doc. PaedDr. Radka Wildová, CSc.) nedomnívá, že by písmo Comenia Script mělo být písmem, které plošně nahradí běžně užívanou psací abecedu. Nejsou k tomu důvody historické, kulturní a ani didaktické – jak vyplývá z výsledků pokusného ověřování. Odborná garantka doporučuje, aby písmo Comenia Script bylo písmem alternativním k běžně užívané psací abecedě, které by volili rodiče společně se školou s podmínkou, že toto písmo bude u žáka celou vzdělávací dráhu respektováno (žák se nebude přeučovat pro psaní běžně užívanou psací abecedou) a zároveň mu bude umožněno naučit se běžně užívanou psací abecedu číst.“ (Wildová, online, cit. 2013-06-15)

PRAKTICKÁ ČÁST

4. PŘÍPRAVA VÝZKUMU

Cíl průzkumu a hypotézy

Smyslem práce je zjistit míru informovanosti běžné veřejnosti v Královéhradeckém kraji. Jestli nějaké informace dostali a do jaké hloubky zasahují. Informovanost se porovnávala za rok 2013 a 2014. Dalším stanoveným cílem je zjištění celkového názoru učitelů vyučujících CS a jejich posouzení jednotlivých vlastností CS. Neméně důležitým cílem je zodpovězení otázky, zda CS dětem pomáhá.

Výzkumné otázky

- Do jaké míry je veřejnost informována?
- Je rozdíl v informovanosti v roce 2013 v porovnání s rokem 2014?
- Jaký názor mají učitelé vyučující novou metodou na písmo CS?
- Je psaní novým stylem pro děti prospěšné?

Výzkumné hypotézy

- 1) Veřejnost je o CS nedostatečně informovaná.
- 2) Informovanost se postupem času zvyšuje.
- 3) Učitelé vyučující metodou CS jsou spokojeni.
- 4) Psaní stylem CS je pro děti prospěšné.

Metody výzkumu

Aby výzkum byl platný a konkrétní byla použita technika dotazování prostřednictvím anonymních dotazníků. Ty obsahovaly otázky týkající se předpokládaných hypotéz. Tuto dotazníkovou metodu jsem vybrala, protože

kvantitativně získává informace a poznatky o názorech a postojích, týkajících se vybraného problému. Sběr dat prostřednictvím dotazníku je metoda, která za krátkou dobu získá mnoho informací. Dotazníky jsem rozdělila do dvou skupin:

- Dotazník informovanosti veřejnosti o písmu Comenia Script.
- Dotazník názoru učitelů vyučujících písmo Comenia Script

Výběr dotazovaných respondentů a průběh šetření

- Dotazník informovanosti veřejnosti o písmu Comenia Script.

Protože jedním z předsevzatých úkolů je zjistit kvalitu a kvantitu přijatých zpráv o písmu CS široké veřejnosti, nebyl výzkumný vzorek lidí zaměřen na určitou skupinu. Při výběru tedy nerozhodovaly žádné okolnosti, kromě ochoty spolupracovat. Aby byl vzorek co nejvíce nevyhraněný, záměrně jsem vybírala respondenty všech věkových kategorií a snažila se o jejich vyvážené zastoupení. Dotazníkové šetření se zapojili lidé ve věku od cca 18 let po seniory. Z praxe vím, že ochota lidí spolupracovat záleží na denní hodině i ročním období. Lidé byli dotazováni v odpoledních hodinách v ulicích města Hradce Králové. Dotazníky byly vyplňovány prostřednictvím přímého kontaktu. Protože je Hradec Králové univerzitní město s pedagogickou fakultou, dalo by se předpokládat, že výsledky by mohly být ovlivněny. Ze všech respondentů byl ale pouze jeden student pedagogické fakulty, který paradoxně o CS nevěděl nic. Že je student jsem zjistila rozhovorem mimo šetření, protože průběh vyplňování u všech respondentů se neomezil pouze na němé vyplnění dotazníku, dostala jsem také spoustu doplňujících informací. Šetření se rozdělilo do dvou etap: 1. výzkum probíhal v květnu roku 2013 dohromady 5 dní, 2. výzkum byl realizován téměř o rok později v březnu 2014.

- **Dotazník názoru učitelů vyučujících písmo Comenia Script**

Dalším cílem práce je zjistit, zda je CS dětem prospěšné. Prozkoumávaný vzorek této části šetření byl vybírán přímo z praxe. Usoudila jsem, že největší přínos bude mít spolupráce s učiteli, kteří CS sami dobře znají a mají zkušenosti z praxe. Nejprve byli učitelé osloveni emailem. Návratnost byla velice nízká. Důvod byla

nejspíše časová vytiženost, protože byli osloveni před koncem školního roku 2012/2013. Nejenom z důvodu téměř nulové návratnosti jsem se přihlásila do vzdělávacího programu týkajícího se písma CS. Program zprostředkovává Národní institut pro další vzdělávání. Probíhal 3. a 17. června 2013 v rozsahu 8 vyučovacích hodin. Závěrem programu bylo testování absolventů semináře. Ti, kteří program úspěšně absolvovali včetně závěrečného testu, obdrželi osvědčení Národního programu pro další vzdělávání o oprávnění CS vyučovat (viz. příloha A). Vzdělávací program CS měl pro tuto práci obrovský přínos. Získala jsem cenné informace, které mi pomohly zpracovat teoretickou část. Využila jsem příležitost, která mi poskytla učitelé z královéhradeckého kraje, jejichž školy alternativní písmo už zavedly. O přestávkách mezi jednotlivými výklady mi celkem ochotně dotazníky doplnili a poskytli spoustu doplňujících informací. Ze všech dotazovaných učitelů byl pouze jeden muž.

4. 1 Analýza dotazníku informovanosti veřejnosti o písmu Comenia Script

Otázka č. 1: *Slyšeli jste o novém alternativním školním písmu, které se vyučuje na některých základních školách současně s psací latinkou?*

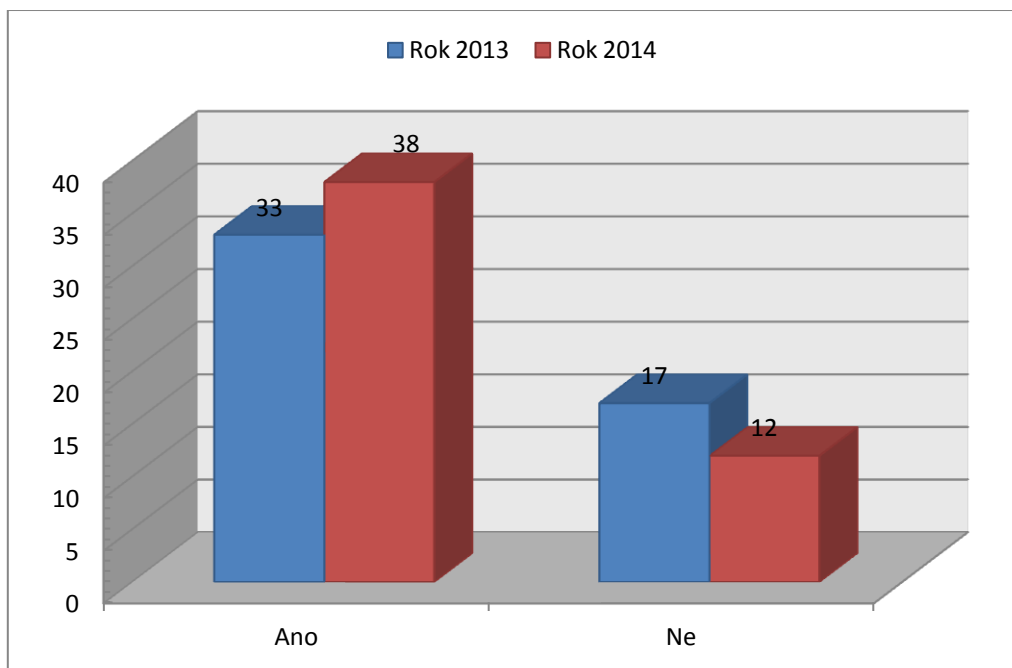
- *ano*
- *ne*

Tuto otázku je záměrně zvolena jako první, aby se respondenti dali od začátku přehledně rozdělit. Nové písmo se objevilo v médiích poprvé v roce 2010 (tj. rok vzniku). Z 50 respondentů v roce 2013 odpovědělo kladně 33 lidí a 17 z nich netušilo, že se objevila nová varianta písma. O rok později na otázku odpovědělo 38 lidí, že o novém písmu slyšeli, ale 12 z nich o CS neví. Musíme mít na mysli, že odpovědi ovlivňuje sledování médií. Přesto je výsledek této otázky celkem překvapující. Osobně jsem se domnívala, že bude četnější zastoupení odpovědí „ano“, když téměř tři a půl roku je CS mediálně diskutované téma. Pokud srovnáme výsledky roku 2013 a 2014 zjistíme, že se povědomí o CS zvýšilo. Z dotazovaných tedy více než polovina zaregistrovala nějakou informaci o CS.

Jak už bylo zmíněno, první otázka slouží k rozdělení respondentů. Ti, kteří odpověděli, že o alternativním písmu neslyšeli, vyplnili pouze první tři otázky. V dotazníku je na to upozorňuje tato věta: „V případě, že jste u první otázky označili

odpověď „ne“, vyplňte pouze otázky číslo 1., 2., 3., 4. Děkuji.“ Pokračovat s vyplňováním dotazníku by nemělo smysl, pokud o novém písmu nevědí.

Graf 1: Slyšeli jste o novém alternativním školním písmu, které se vyučuje na některých základních školách současně s psací latinkou?

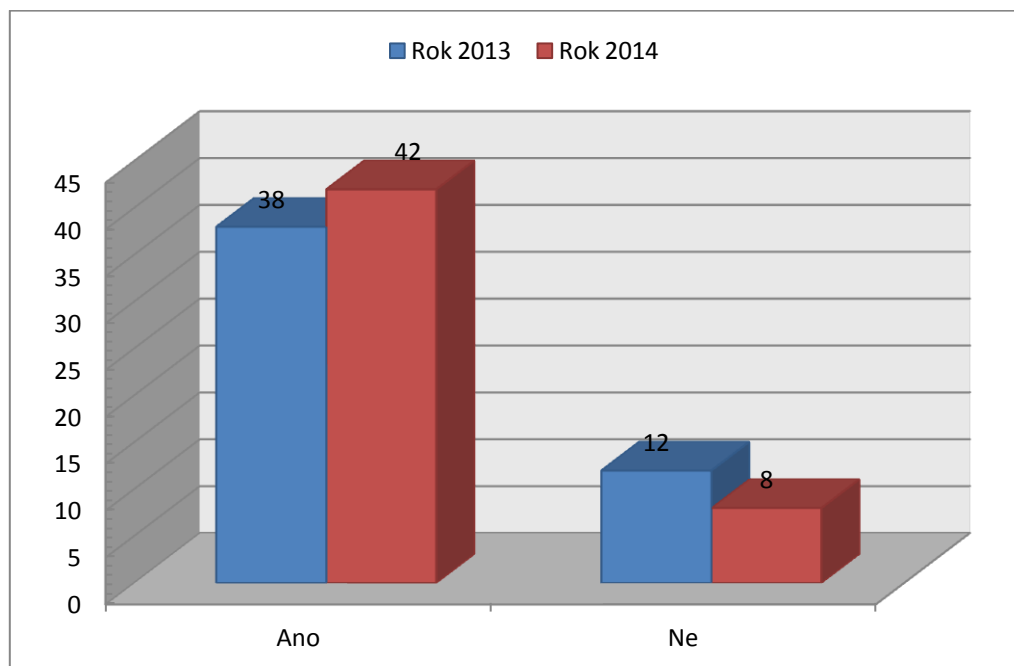

Otázka č. 2: *Chtěli byste se o tomto novém písmu dozvědět více?*

- *Ano*
- *Ne*

Při tvorbě dotazníku jsem měla obavu, že na tuto otázku odpoví negativně více než třetina lidí. Předpoklad se sice nenaplnil, přesto v roce 2013 12 respondentů o více informací nemá zájem. Podobně je to i v roce 2014. Tam sice nezájem klesl na 8 odpovědí „Ne“, ale i tak je to velký počet lidí, které nová úprava nezajímá. Na druhou stranu je pozitivní, že se více než tři čtvrtiny lidí sami chtějí o CS více dozvědět a zájem stoupl.

Graf 2: Chtěli byste se o tomto novém písmu dozvědět více?

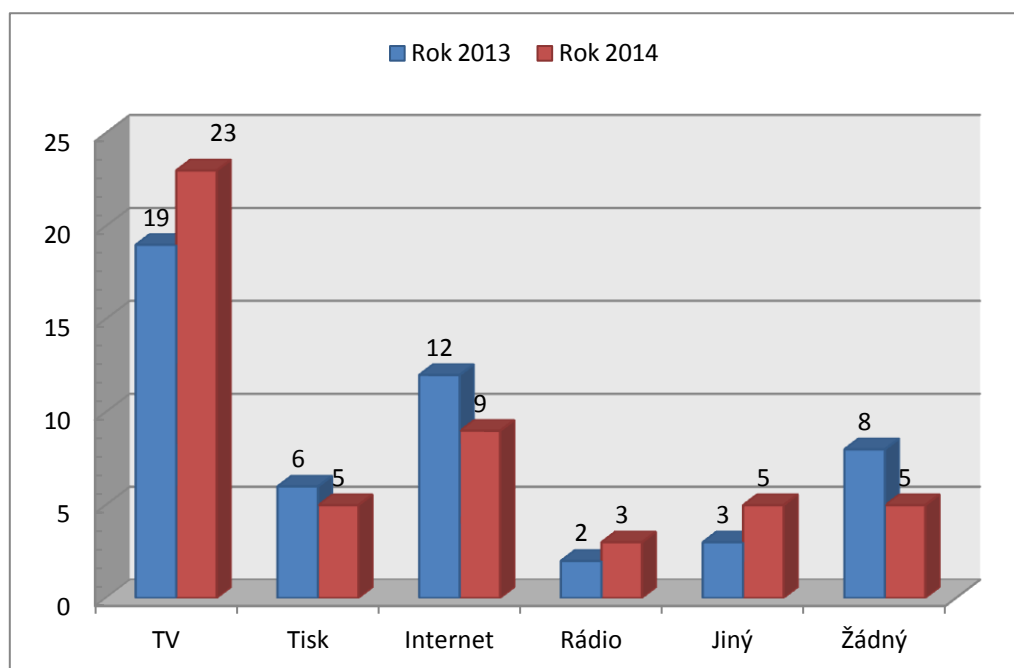

Otázka č. 3: Kterému zdroji informací o písmu Comenia Script byste dali přednost?

- Televize
- Internet
- Tisk
- Rádio
- Jiný (uved'te)

Elektronická média jsou v současnosti vyhledávaným zdrojem informací. Na prvním místě je televize. V dotazníku v roce 2013 vybralo tuto možnost 19 lidí. Internet 12, tisk 6, rádio 2, jiné 3 a žádný 17. Odpověď „žádný“ vybrali ti samí respondenti, kteří v předchozí otázce uvedli, že se o CS nechtějí dozvědět více. Odpověď „Jiný“ byla určena k doplnění. Jedna odpověď byla „kamarádka“, druhá a třetí „učitelka“. Učitelé tedy jsou samozřejmě také zdrojem informací. Internet je využíván stále větším procentem populace. Jedním z důvodů je individuální výběr témat a zdroje informací. Možnost internetu jako pramen informací o CS označilo 12 respondentů. Důvod, proč je internet na druhé pomyslné příčce může být, že by si někteří respondenti sami o CS nepřečetli, přestože by měli možnost. „*Pokud bych viděl článek a nadpis o CS, nepřečetl bych si ho, protože mě to nezajímá.*“ Sdělil mi jeden z dotazovaných. Podobné odpovědi jinými slovy jsem dostala od více respondentů.

Graf 3: Kterému zdroji informací o písmu Comenia Script byste dali přednost?

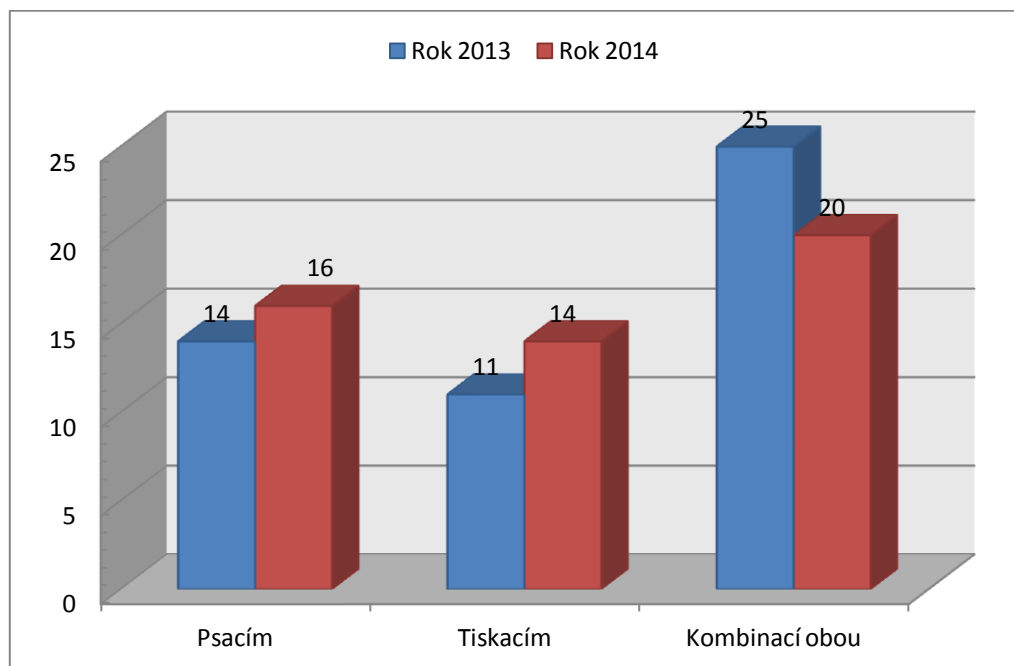

Otázka č. 4: Jakým stylem písma píšete?

- *Psacím*
- *Tiskacím*
- *Kombinací obou*

Všichni jsme se učili psát podle stejné předlohy, přesto když vidím napsaný text cizím člověkem, vypadá každý text jinak. Pokud někdo píše kombinací obou stylů psaní, připomíná výsledný zápis písmo CS. Lidé si nevědomky styl písma připomínající CS sami osvojili. A to v celkem rozsáhlém počtu, pokud tak usuzujeme z výsledku dotazníku, protože se kombinace obou stylů vyskytla nejčastěji a to ve 25 případech v roce 2013 a v roce 2014 ve 20 odezvách. Psacím písmem obecně píše více lidí než tiskacím. Psací označilo v roce 2013 14 lidí a v roce 2014 11 respondentů. Tiskací bylo označeno v roce 2013 11krát a o rok později 14krát.

Graf 4: Jakým stylem písma píšete?

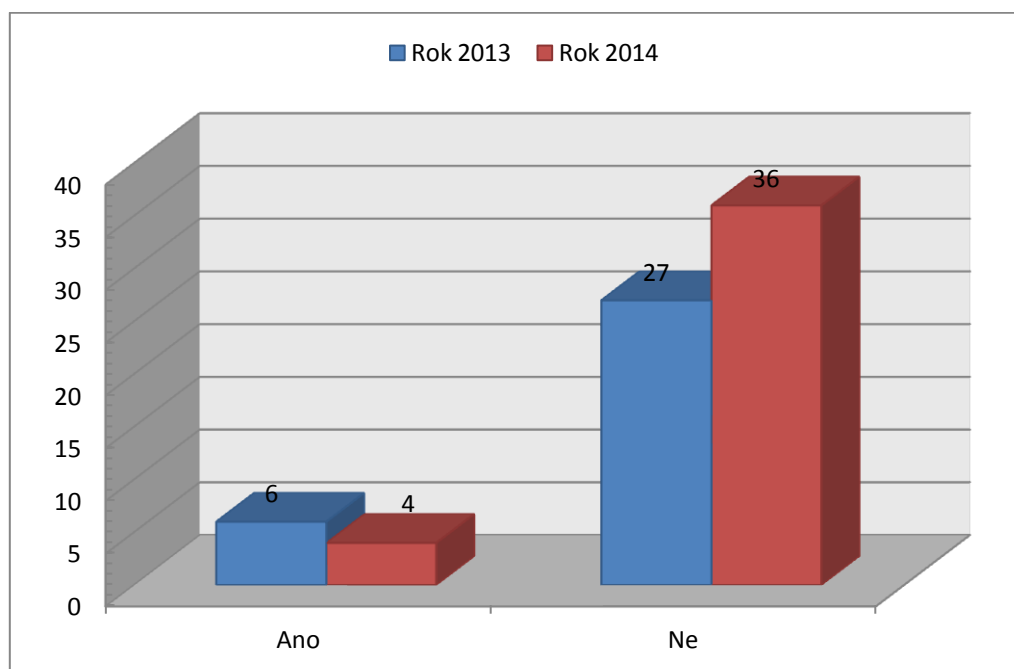

Otázka č. 5: Víte, že se nové písmo jmenuje Comenia Script?

- *Ano*
- *Ne*

Cizojazyčný název sebou nese větší nebezpečí, že si ho lidé hůře zapamatují, než název český. I to je možná důvod, proč odpovědělo větší množství lidí záporně. V roce 2013 opět o CS vědělo více lidí. Na otázku odpovědělo souhlasně 6 lidí. O rok později o dva méně tj. 4 respondenti. Také v tomto případě v obou časových úsecích mi bylo slovně doplněno od více respondentů jinými slovy, že „*kdybych název neviděl napsaný, sám bych si na to přesně nevzpomněl.*“

Graf 5: Víte, že se nové písmo jmenuje Comenia Script?

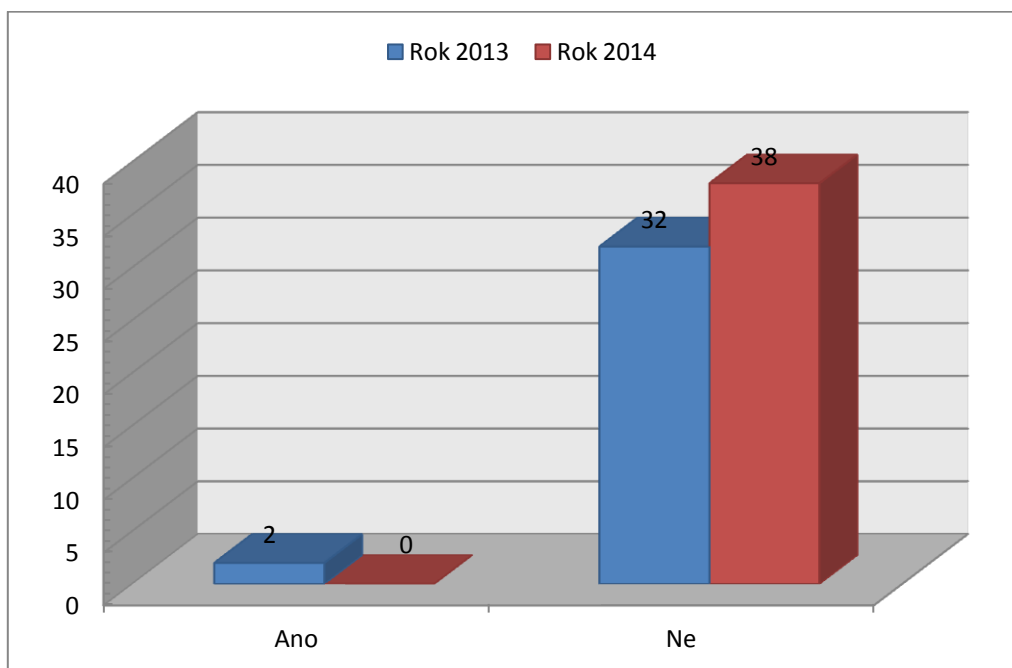

Otázka č. 6: Víte, kdo je autor Comenia Script?

- *Ano*
- *Ne*

Zde se respondenti měli rozdělit na podrobněji informované. Jak bylo uvedeno v teoretické části, autorem je R. Lencová. Na otázku odpověděli v roce 2013 pouze dva lidé kladně. V roce 2014 jméno nedokázal říci nikdo. O CS média informují od roku 2009. Největší přísun informací však byl v letech 2010-2012. To může být jeden z důvodů, proč v roce 2013 vědělo více lidí jméno autora, než o rok později. Například MF Dnes nejčastěji informovala o CS v roce 2010 a v 2012 (z celkového počtu 68 příspěvků v archivu MF Dnes se v roce 2009 objevily dva, v roce 2010 jich bylo 28. V roce 2011 jich MF Dnes zveřejnila 9, v roce 2012 MF Dnes informovala 28krát, v roce 2013 11krát a v letošním roce pouze jednou). V obou časových etapách, kdy byl dotazník vyplňován, zaznělo od malého počtu respondentů (v roce 2013 to byli tři lidé a v roce 2014 dva), že autorem je asi žena. Ale nebyli si jisti a nedokázali říci jméno.

Graf 6: Víte, kdo je autor Comenia Script?

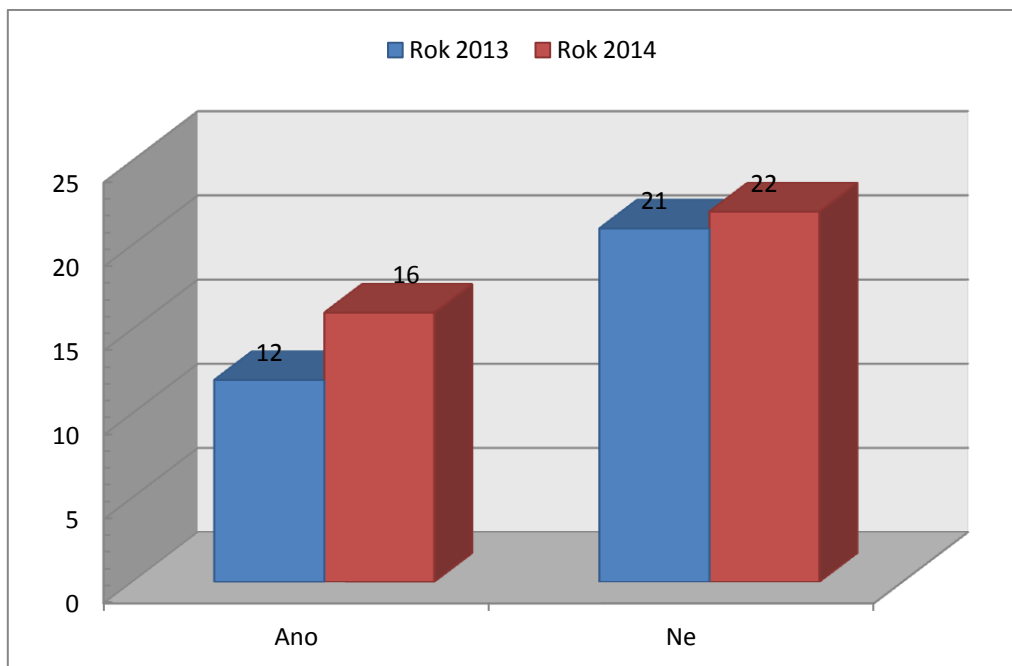

Otázka č. 7: *Dokázali byste určit alespoň jednu výhodu písma Comenia Script?*

- *Ano*
- *Ne*

Písmo CS má své výhody i nevýhody. O tom, která strana převažuje, se odborníci stále dohadují. Autorka Lencová má jasno. Nový styl psaní je krok kupředu a přináší pouze výhody, mezi které například řadí jednoduchost psaní, přehlednost napsaného textu, didaktické pomůcky atd. Alespoň jednu výhodu by dokázalo uvést 12 dotazovaných v roce 2013, nevědělo 21 respondentů. V roce 2014 byl výsledek poněkud optimističtější. Odpověď „Ano“ zvolilo 16 lidí. „Ne“ bylo označeno 22krát.

Graf 7: Dokázali byste určit alespoň jednu výhodu písma Comenia Script?

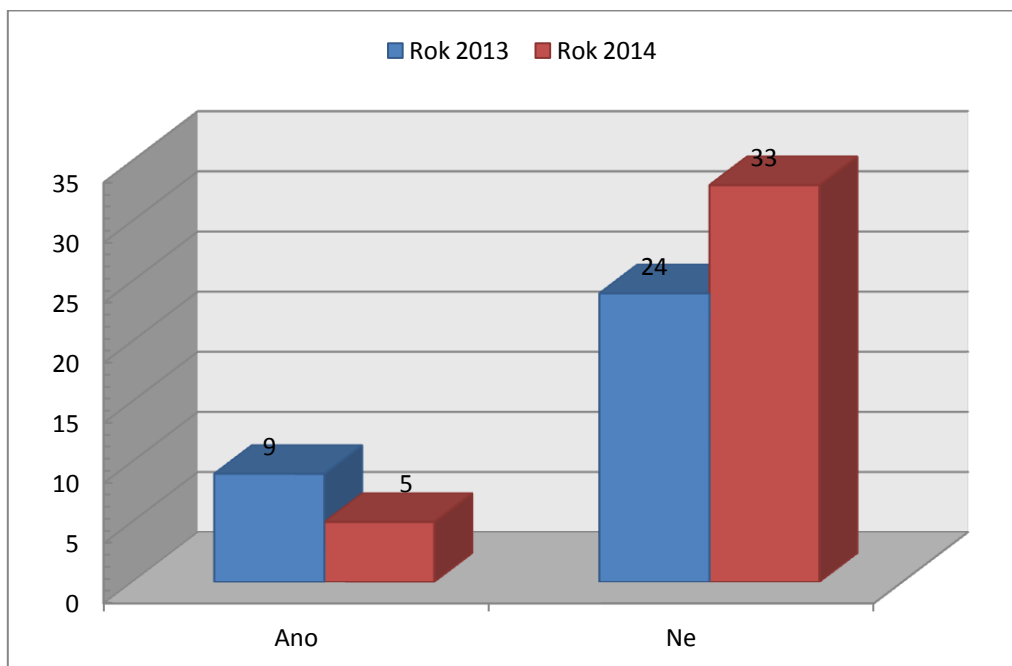

Otázka č. 8: Víte, jak písmo Comenia Script vypadá?

- *Ano*
- *Ne*

Aby si veřejnost mohla o novém typu písma udělat názor, je potřeba, aby věděla, jakou mám podobu a jak se píše. V tomto případě se neznalost od roku 2013 zvýšila. Přestože v roce 2014 vědělo více lidí, že nové písmo existuje, v roce 2013 odpovědělo větší množství dotazovaných, že si jsou vědomi, jak písmo CS vypadá. Výsledky v roce 2013 tedy ukázaly, že 9 dotazovaných označilo možnost „Ano“ a 24 respondentů „Ne“. O rok později vědělo 5 lidí o podobě CS a 33 jich označilo negativní odpověď.

Graf 8: Víte, jak písmo Comenia Script vypadá?

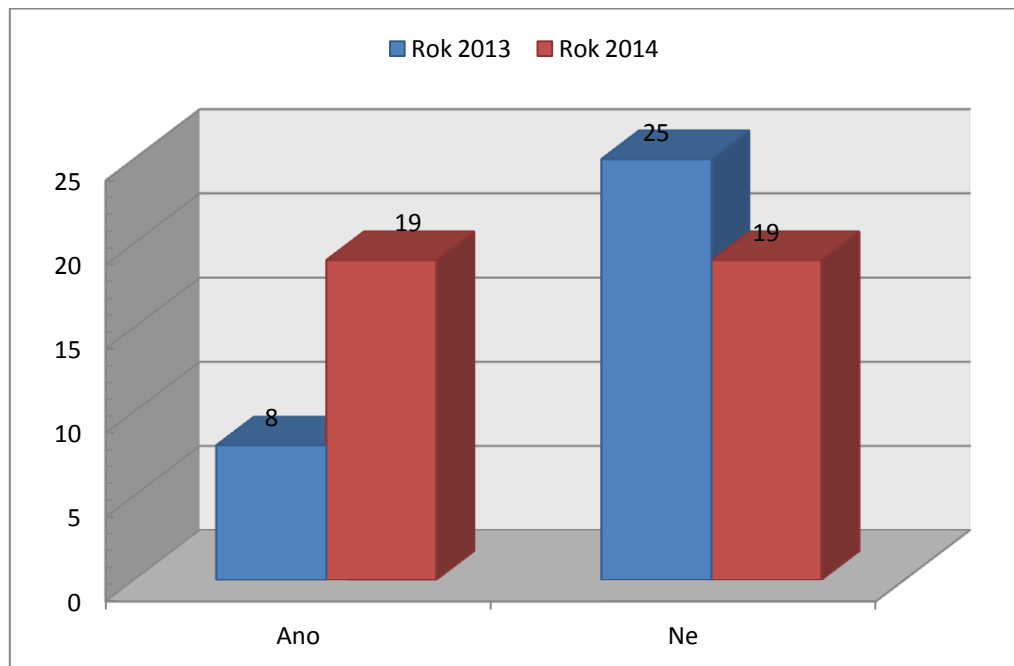

Otázka č. 9: *Je podle Vašeho názoru dostatek informací o písmu Comenia Script?*

- *Ano*
- *Ne*

Odpovědi této otázky jsou neméně důležité, protože z velké části odpovídají na jednu ze stanovených tezí. Kdo jiný by přísun informací veřejnosti měl lépe zhodnotit než sama veřejnost. Výsledky přinesly tyto odpovědi: v roce 2013 shledalo informovanost jako nedostatečnou 25 lidí a 8 jako dostatečnou. V roce 2014 vyjádřilo svůj nesouhlas 19 osob a 19 lidí informovanost hodnotí jako dostatečnou. Výsledky v roce 2014 byly shodné.

Graf 9: Je podle Vašeho názoru dostatek informací o písmu Comenia Script?

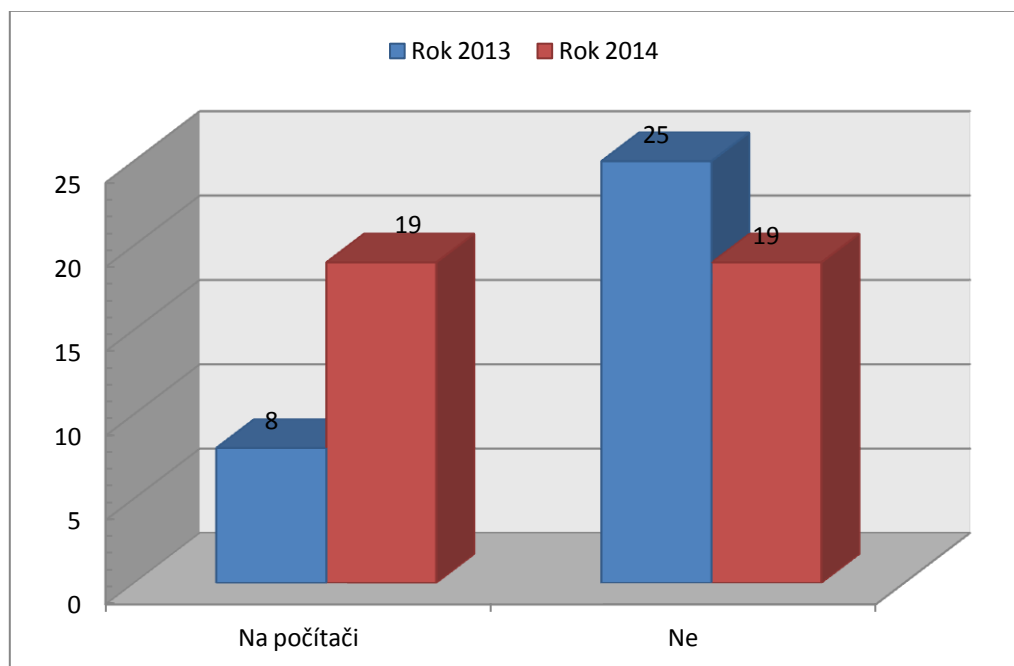

Otázka č. 10: *Píšete raději na počítači nebo ručně?*

- *Na počítači*
- *Ručně*

Jak bylo zmíněno v úvodu, doba a okolí (např. zaměstnání, škola atd.) nás nutí psát více elektronickou formou než klasickou ruční. Je pravda, že počítačový způsob zrychluje a zjednodušuje komunikace. Otázkou ale je, zda lidé dávají přednost elektronickému způsobu před psanou podobou. V první etapě zkoumání tj. rok 2013 odpovědělo 16 lidí, že preferuje psaní rukou a 17 raději píše na počítači. V roce 2014 počítač označilo 20 lidí a ručně psaný text 13 lidí.

Graf 10: Píšete raději na počítači nebo ručně?

4.2 Analýza dotazníku názoru učitelů vyučujících písmo Comenia Script

- Dotazník o názoru učitelů vyučujících písmo Comenia Script

Otázka č. 1: *Jak byste celkově zhodnotil/a písmo Comenia Script?*

Celkově byly všechny odpovědi zaměřeny kladně. V některých případech se v odpovědi objevily i výhrady, přesto celkový výsledek byl stoprocentně pozitivní. Vysloveně negativní postoj nikdo z dotazovaných nezaujímá. Ze 17 oslovených učitelů mají kladný názor na CS všichni. Pokud budeme citovat, v celkovém hodnocení CS se objevily např. tyto odpovědi: „*Comenia Script děti baví a osvojují si vlastní rukopis, který je stále čitelný.*“ O dobré čitelnost se zmiňují respondenti v šesti případech odpovědí. „*Díky snadnému nácviku psaní v 1. třídě zbude více času na nácvik čtení.*“ „*Podprůměrné děti se v psaní zlepšili.*“ „*Nelze říci, že Comenia Script je jednodušší, ale*

samotné psaní tvarů písmen a číslic jde dětem lépe. Také jsou sami se svým výsledkem spokojeni.“

Otázka č. 2: Jaká největší pozitiva vidíte u písma Comenia Script?

Jako nejčastější odpověď zazněla čitelnost písma (7 odpovědí). I autorka Lencová zdůrazňuje čitelnost jako hlavní výhodu písma CS. Dále se v odpovědích opětovně opakovala rychlost psaní (5 odpovědí). Učitelky také dodávaly, že je dobře čitelné napsané žáky píšící levou rukou (1 odpověď) a usnadňuje výuku cizího jazyka (1 odpověď). Méně časté jsou chyby u psaní diakritických znamének (3 odpovědi). Děti píšící u CS diakritická znaménka bezprostředně po napsání písmena. Méně na ně tedy zapomínají. *„Na rozdíl od psacího písma, u kterého dělají dětem problém psaní velkých písmen, má Comenia Script tvary písmen velké i malé abecedy jednoduché a dětem nedělají velké problémy.“* Z této odpovědi vyplývá, že mezi klady CS v praxi patří tvary písmen.

Otázka č. 3: Jaká největší negativa vidíte u písma Comenia Script?

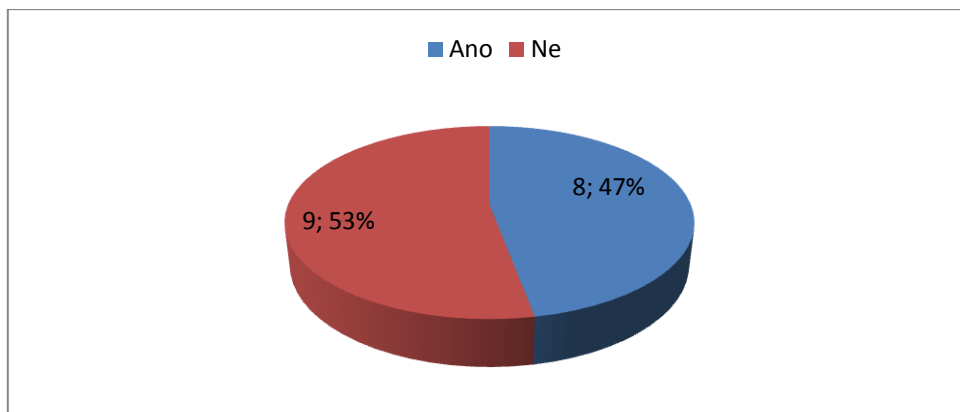
Protože se písmena ve slovech u CS nenapojují, nejčastější reakce (7 odpovědí) se týkala nesprávných velikostí mezer mezi jednotlivými písmeny a slovy. Na druhém místě mezi negativy (6 odpovědi) se umístila cena didaktických pomůcek. Jedna z učitelek doplnila: *„Přijde mi zbytečné, aby se písanky tiskly na kvalitní tedy dražší papír.“* Na třetím místě nejčastějších odpovědí se objevila podobnost tvarů písmen. (4 odpovědi) *„Tvary jsou bezesporu snadněji napsané, jsou si ale dost podobné. Občas mi činí problém rozeznat, jaké písmeno žák chtěl napsat.“* Jednoduchost tvarů je tedy na úkor rozeznání jednotlivých písmen.

Otázka č. 4: Myslíte si, že jsou rodiče dostatečně informováni o písmu Comenia Script?

- Ano
- Ne

Výsledky odpovědí jsou téměř shodné. Učitelů, kteří si myslí, že rodiče nejsou dostatečně informováni, bylo 9 tj. o jednoho více než učitelů, kteří informovanost rodičů považují za dostačující.

Graf 11: Myslíte si, že jsou rodiče dostatečně informováni o písmu Comenia Script?

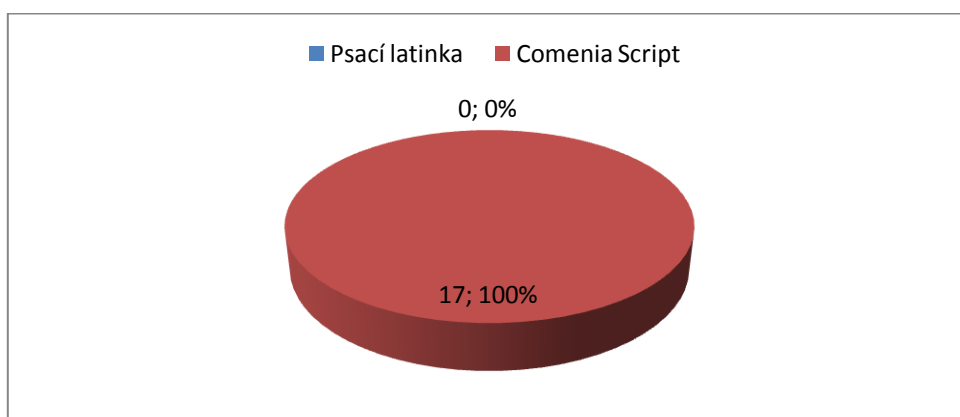
Otázka č. 5: Které z didaktických pomůcek byste ohodnotil/a nejpozitivněji?

R. Lencová vytvořila celkem rozsáhlou řadu didaktických pomůcek. Nejlépe hodnoceny jsou karty s písmeny a obrázky, které jsou vizuální nápovědou pro zapamatování tvarů písmenek. *„Karty s ilustrací používáme i při procvičování čtení. Děti mají obrázkové karty rády a dokážou si zapamatovat slovo, které se s písmenem pojí a je namalované na kartičce.“* Karty s obrázky byly označeny dohromady v 7 případech. Písanky si chválilo 6 učitelů, z toho tři zmiňovali přímo písanky pro druhé ročníky základních škol Umím psát na cestách. *„Jsem ráda, že se děti seznamují s historií písma. Písanka také pomáhá se zeměpisem.“* V odpovědích na otázku hodnocení didaktických pomůcek se také objevovaly (3 odpovědi) plakáty s abecedou, ale s připomínkou, že *„plakát je sice hezky proveden a do hodin českého jazyka se hodí, je ale použita nedostatečná velikost písmen. Pokud plakát pověsím na tabuli, kam podobné pomůcky věšíme, žáci v posledních lavicích na písmena nevidí.“* Dva z učitelů oceňují výukový program.

Otázka č. 6: Kterým písmem děti píší čitelněji?

- *Comenia Sript*
- *Psací latinkou*

Graf 12: Kterým písmem děti píší čitelněji?

Výsledek otázky č. 6 není velkým překvapením. Odpovědi byly jednoznačně přikloněny k písmu CS. Už v předchozích odpovědích jsme se setkali s chválou ze strany učitelek na čitelnost písma napsaného metodou CS. K dobré čitelnosti přispívá i fakt, že CS se píše beze sklonu nebo pouze s mírným nakloněním a písmena se mezi sebou nenapojují. Čitelnosti tedy nebrání ani nečitelný sklon, ani ligatury.

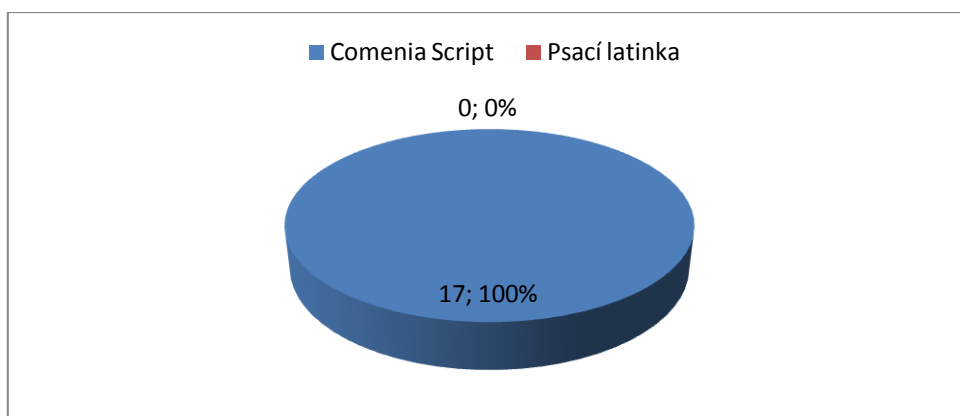
Otázka č. 7: Kterým písmem děti píší rychleji?

- *Comenia Sript*
- *Psací latinkou*

Rychlost psaní je velmi individuální prvek, který ovlivňuje čitelnost. Pokud se na dítě příliš spěchá, nedokáže se dostatečně soustředit, to může znehodnotit celý

estetický dojem z napsaného textu. Na druhou stranu velmi pomalé psaní také není prospěšné a může signalizovat nějakou vadu při psaní. Schopnost psát čitelně ovlivňuje i ostatní vyučovací předměty a budoucí soukromí život. U vyhodnocení se setkáváme opět se shodnou odpovědí, která stoprocentně zní, že děti píší čitelněji stylem písma Comenia Script.

Graf 13: Kterým písmem děti píší rychleji?

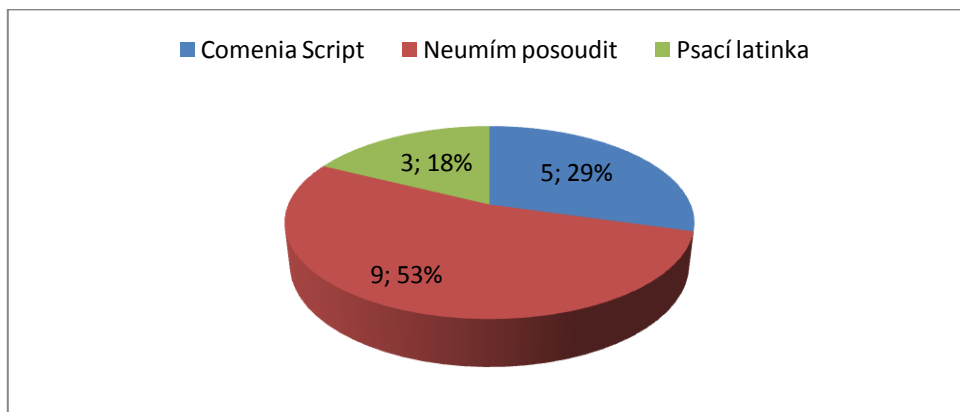

Otázka č. 8: *Jaká metoda psaní dělá dětem menší problém po delší časové odmlce (např. prázdniny)?*

- *Comenia Script*
- *Psací latinka*
- *Neumím posoudit*

Některým dětem dělá problém vrátit se po prázdninách k tomu, čemu se na konci minulého školního roku učili např. ke správnému psaní. Pokud o prázdninách neopakovali nebo nepochvíčovali písmo, může se na začátku dalšího školního roku vyskytnout problém. Z celkových 17 respondentů se opět většina shodla na písmu CS, přestože 9 lidí odpovědělo, že to nedokážou posoudit. Tuto variantu jsem do výčtu odpovědí zařadila, protože někteří z dotazovaných neučí písmo CS déle jak rok, nemohli tedy určit, jestli se žáci např. zhoršili. První možnost označilo 5 respondentů a možnost psací latinky si vybrali tři lidé.

Graf 14: Jaká metoda psaní dělá dětem menší problém po delší časové odmlce (např. prázdniny)?

Otázka č. 9: *Mají s písmem Comenia Script problémy celkově podprůměrné děti?*

- *Spíše ano*
- *Spíše ne*

CS bylo Lencovou navrženo tak, aby ulehčilo psaní všem lidem včetně osob trpících poruchami omezující psaní. Jak je to s písmem CS v praxi u dětí s poruchami ukazují výsledky otázky č. 9. Ze 17 respondentů vypovědělo i v tomto případě všech 17 dotazovaných, že písmo CS zlehčuje psaní u celkově podprůměrných dětí. Je to opět stoprocentní shoda.

Graf 15: Mají s písmem Comenia Script problémy celkově podprůměrné děti?

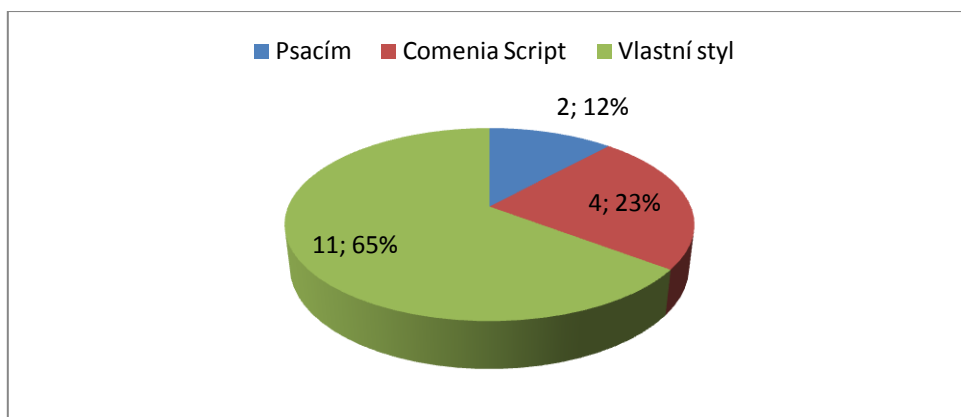

Otázka č. 10: *Jakým stylem písma sami píšete?*

- *Psacím*
- *Comenia Script*
- *Vlastní styl*

U poslední otázky této části výzkumu mě zajímalo, jestli se sami učitelé drží školní předlohy, kterou si osvojili v době studií, nebo si písmo podle svých potřeb upravili. Ve výčtu možností byla ještě možnost označit CS. Chtěla jsem zjistit, zda se písmo CS učitelům natolik zalíbilo, že ho používají i v běžné psané komunikaci. Nejvíce označených odpovědí měla třetí možnost: vlastní styl. Tu označilo 11 respondentů. Comenia Script bylo zaškrtnuto čtyřikrát a klasické psací písmo dvakrát. Výsledek mě překvapil. Předpokládala jsem více kladných odpovědí u první možnosti:

Graf 16: Jakým stylem písma sami píšete?

5 SHRNUTÍ

Lidé, kteří se přímo nevěnují tomuto tématu, o novém alternativním písmu převážně vědí. Povědomí o CS se ale za rok snížilo. Média o CS informují méně a lidé spíše nový typ písma nezajímá. Informaci o novém písmu sice přijali, ale podrobnější informace buď nedostali, nebo zapomněli.

Celkem mnoho lidí odpovědělo, že média by měly vytvářet více zpráv o CS, a že o ně mají zájem. Touhu dozvědět se více informací projevilo v roce 2014 více lidí než v 2013, to dokazuje, že veřejnost sama požaduje více zpráv prostřednictvím televize.

Skutečnost, že se nový typ písma jmenuje CS, vědělo až překvapivě málo lidí. Pár z nich by si na to ani nevzpomnělo, kdyby neviděli název písma v dotazníku napsaný. Ještě horší výsledek byl v případě otázky na autora alternativního fontu. Z obou etap šetření to dohromady věděli pouze dva respondenti v roce 2013, kromě nich si pár lidí vzpomnělo, že je autorem žena. To je důkaz, že se k nim informace sice dostala, ale nezapamatovali si jí. Naopak alespoň jednu výhodu nového písma si dokáže představit více lidí v roce 2014, ale v obou letech to nebyla ani polovina dotazovaných.

Aby si lidé udělali na CS správný názor, je nutnosti, aby věděli, jak vypadá. Výsledek ukázal, že vizuální stránku písma si zapamatoval také velice malý počet respondentů. V roce 2014 ještě méně lidí než v roce předcházejícím. I toto může mít na svědomí fakt, že se v médiích ukázky písma objevují méně.

Samotná veřejnost zhodnotila shodně s mým názorem, že je nedostatečně informována. V dotazníku mě také zajímalo, jestli lidé raději dávají přednost psaní ručně, nebo elektronicky, abych dokázala zjistit jejich zájem o psaní. Výsledky jsou vyrovnané, takže zájem o psaný text rukou je téměř stejný jako psaní na počítači. Pokud srovnáme celkové výsledky z roku 2013 a roku 2014, vyjde nám, že v roce 2014 má v povědomí CS více lidí, ale v roce 201 jsou podrobněji informováni.

Učitelé jsou s písmem CS nadmíru spokojeni. Podle nich je písmo CS velkým přínosem nejen pro děti. Mezi hlavní výhody řadí čitelnost, která patří mezi hlavní požadavky na písmo. Rychlost psaní se stylem CS také zlepšila.

Další zmiňovaným přínosem je zjednodušení psaného textu pro žáky cizích národností. Pro ně je psaní a čtení klasické latinky problém. CS má ale i nevýhody, které učitelé vnímají. Dětem občas dělají problém mezery mezi písmeny a slovy.

Vzhledem k tomu, že jsou tvarové prvky písmen CS velice jednoduché, někdy se stane, že učitel přesně nerozpozná, jaké písmo chtěl žák napsat.

Informovanost rodičů je podle pedagogů dostačující. Zpracování didaktických pomůcek zhodnotili učitelé kladně. Obrovskou překážku pro vyučování CS vidí ve finanční nákladnosti pomůcek. Snad by pomohlo, kdyby se písanky tiskly na méně kvalitní papír a monopol na vydávání didaktických pomůcek CS, mělo více nakladatelství.

Rychlost a čitelnost se u žáků stoprocentně zlepšila, jak uvedli dotazovaní pedagogové. Dětem může dělat problém návrat k procvičování psaní po delší časové odmlce. Většina respondentů uvedla, že metoda CS činí žákům menší problém. Úspěch CS slaví i u dětí s celkovými podprůměrnými výsledky. Našli se i učitelé, kterým písmo CS natolik vyhovuje, že ho ve svém každodenním životě používají stále.

ZÁVĚR

Revoluce a pokrok jsou všude kolem nás. Je přirozené, že se okolí a společnost stále vyvíjí. Počítače za nás zařizují všední věci každodenního života včetně psaní. Je ale důležité zachovávat tradice. Obzvláště pokud jde o psaní a písmo. Osobitý rukopis je jedna z individualit lidí, která je oknem do nitra člověka. Podle písma můžeme určit, zda je člověk zodpovědný, pořádný, otevřený atd. Písmo je neoddelitelné od moderního života. Písmo je kontakt s ostatními lidmi, je to důkaz, že jsme žili, je to záznam našich myšlenek, pro někoho je to útěk od problémů reálného života. Písmo rozvíjí myšlení i fantazii. Písmo je doslova součástí nás samotných.

Všichni si pamatujeme na striktně určené psací písmo, které jsme se učili. Školní písmo je základem budoucího vztahu k ručně psaným textům. Časem si ale každý vytvoří osobitý rukopis. Je tedy nutné mít do detailu určené zásady pro psaní? Nebo je lepší dát dětem možnost vlastní volby přirozeného písma? Děti mohou mít stres spojený s výukou písma, takže si k němu vypěstují odpor. Jako dospělí potom dají přirozeně přednost elektronickému psaní, které je rychlejší i praktičtější.

Jestliže jde doba stále kupředu a rozvoj se týká všeho okolního, proč nezkusit i něco nového v psaní, co ale stále zachovává tradici?

Od září roku 2010 bylo na vybraných školách v České republice testováno nové školní písmo Comenia Script. Autorkou je grafička Radana Lencová. Novou podobu písma považuje za jednoduchou a moderní, avšak kritika je častá. Jeden z protiargumentů se opírá o finanční nákladnost, pro mnohé je to zbytečné. Když si ale dítě písmo oblíbí a přizpůsobí, bude svým rukopisem psát do konce života. Písmo vychází z renesančního a mělo by rozvíjet dětskou individualitu. Comenia Script vychází ze zkušeností jiných zemí a je určené i pro děti s poruchami psaní.

O novém alternativním písmu se média zmiňují od roku 2009. Od té doby se našel nespočet odpůrců i souhlasných názorů. Největší přísun informací byl v letech 2010 a 2012. Od té doby zájem médií výrazně klesl. Stihla si ale veřejnost o novém typu písma vytvořit povědomí? Správné informace totiž mohou ovlivnit názor veřejnosti a ten rozhoduje o budoucnosti Comenia Script společně s výsledky psaní u dětí. Písmo Comenia Script je alternativou, pokud se neosvědčí, může ze škol zmizet stejně rychle, jako se tam objevilo.

Cílem práce je porovnat dosud vyučované psací písmo a novou metodu psaní Comenia Script z pohledu učitelů vyučujících tímto stylem. Druhou hlavní otázkou

práce je zjištění míry informovanosti veřejnosti o písmu Comenia Script. První úsek teoretické části je zaměřen na vznik a vývoj písma, metodiku a základy psací latinky. Druhá pasáž teoretické části se věnuje samotnému Comenia Script. Je zde popsána charakteristika a jednotlivé řezy Comenia Script. Na závěr teoretické části je vylíčeno pilotní ověřování Ministerstva školství ČR.

Učitelům, kteří chtějí písmo Comenia Script vyučovat, je prostřednictvím Národního institutu dalšího vzdělávání ve spolupráci s autorkou nabízen akreditovaný vzdělávací kurz, který přispěl ke zpracování teoretické i praktické části. Praktická část má za úkol analyzovat názory na písmo Comenia Script a klasickou psací latinku pedagogů, kteří písmo Comenia Script vyučují. Dalším účelem praktické části je zjistit míru informovanosti běžné veřejnosti v Královéhradeckém kraji. Výzkum probíhal ve v letech 2013 a 2014, aby se mohli porovnat výsledky v časovém rozmezí pomocí anonymních dotazníků. Ty se vyplňovaly prostřednictvím osobního kontaktu, který doplnil výsledky o další informace. Přínos práce by se měl odrážet v analýze výsledků a doporučení pro praxi.

Mě osobně na písmu velice záleží a ráda bych, aby v budoucnu mé děti měly možnost vybrat si, jakým písmem budou psát a vytvořily si vlastní rukopis, který je bude provázet celým jejich životem.

Písmo prošlo rozsáhlou proměnou od vlastnické značky na zvířatech po elektronickou formu. Je načase, aby se i naše písmo přizpůsobilo moderní době.

Hojně diskutované písmo Comenia Script se zprvu může zdát jen jako zbytečné zjednodušení písma s drahými didaktickými pomůckami. Nebo jako něco, co chce zničit tradici a krásu písma. Opak je pravdou. Písmo CS pomůže udržet tradici ručně psaného textu, protože by si děti mohly psaní více oblíbit.

Tato práce přinesla i mě mnoho nového, protože jsem absolvovala rekvalifikační kurz pro vyučování písma Comenia Script v rámci institutu pro další vzdělávání a sama jsem si uvědomila a zkusila, jak je písmo jednoduché a estetické. Praktická část stanovené cíle splnila a porovnála se zadanými výzkumnými hypotézami, které zněly

Veřejnost je o CS nedostatečně informovaná.

Informovanost se postupem času zvyšuje.

Učitelé vyučující metodou CS jsou spokojeni.

Psaní stylem CS je pro děti prospěšné.

První hypotéza byla potvrzena. Informovanost veřejnosti je opravdu nízká. Média by měla přinášet o CS více zpráv zajímavým způsobem. Ukazovat podobu písma a upozorňovat na reakce učitelů, rodičů i dětí. Druhá hypotéza byla vyvrácena. Z opakovaného výzkumu vyšlo najevo, že se informovanost snižuje. Třetí hypotéza týkající se názoru učitelů vyučujících stylem CS je potvrzena. Práce zjistila, že učitelé jsou velice spokojeni a čitelnost, rychlost a ostatní vlastnosti psaní se s písmem CS zlepšují. To, že je CS dětem prospěšné, což předpokládala i poslední hypotéza, se ukázalo jako pravdivé.

Autorka písma a školy by měli lidem podávat zprávy nejlépe prostřednictvím televize, protože ne všichni, by si o CS elektronickou formou na internetu přečetli. Lidé ale mají zájem o více informací týkajících se CS, proto nepochybuji o tom, že zastánců nového alternativního písma pro základní školy bude přibývat. Ovšem pokud o tom budou vědět pravdivé detaily a neuslyší pouze kritiku ze strany odborníků. Celá společnost ještě není zahlcena moderním elektronickým a internetovým světem. Stále se najde mnoho z nás, kdo ručně psanému textu dá navždy přednost.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. Rozvoj grafomotoriky: jak rozvíjet kreslení a psaní. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2006, 80 s. ISBN 978-802-5109-779.

ČAPKA, František a Květoslava SANTLEROVÁ. Z dějin vývoje písma. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1998, 96 s., [23] s. obr. příloh. ISBN 80-210-1792-9.

DODSON, Aidan. Staroegyptské hieroglyfy. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2008, 144 s. ISBN 978-802-0418-210.

ŽURD'OVÍČ, Dušan. Cesta knihy: od nejstarších dob do konce starověku. Žďár nad Sázavou: Informační a metodické centrum, 1995, 27s.

FABIÁNKOVÁ, Bohumíra a Jiří HAVEL. Výuka čtení a psaní na 1. stupni základní školy. Brno: Paido, 1999, 81 s. ISBN 80-859-3164-8.

GORE, Rick. *National geographic: Česko*. 2004. Praha: National Geographic ČR. ISSN 12139394

JEAN, Georges. Písmo - paměť lidstva. 1. vyd. Praha: Slovart, 1994, 224 s. ISBN 80-714-5115-0. PENC, V. *Metodika psaní: prozatímní učebnice pro pedagogické instituty*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1961. 91 s

KÉKI, Béla. 5000 let písma. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1984, 148 s. LENCOVÁ, Radana. *Comenia Script: universal : praktický manuál*. Vyd. 1. Praha: Svět, 2010, 44 s. Kaligrafie. ISBN 978-80-87201-02-2

KŘIŠŤANOVÁ, Ladislava. *Diagnostika laterality a metodika psaní levou rukou*. 2. přeprac. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 1991, 43 s. ISBN 80-704-1384-0,

LENCOVÁ, Radana. *Comenia Script: universal : praktický manuál*. Vyd. 1. Praha: Svět, 2010, 44 s. Kaligrafie. ISBN 978-80-87201-02-2. LENCOVÁ, Radana. *Rozhovory o písmu rukopisném*. 1. vyd. Praha: Svět, 2007, 151 s. ISBN 978-80-902986-8-2

LENCOVÁ, Radana. *Umím psát na cestách: Comenia Script: písanka pro 2. ročník základní školy*. Vyd. 1. Ilustrace Jitka Petrová. Praha: Svět, 2011, 2 sv. (32, 32 s.). ISBN 978-80-87201-06-0.

PENC, Václav. Metodický průvodce k vyučování psaní v 2. a 3. ročníku základní školy. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978, 37 s. Učebnice pro pedagogické školy.

PENC, Václav. Metodika psaní. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, 91 s. Učebnice pro pedagogické školy.

PENC, Václav. Prozatímní učebnice pro pedagogické instituty. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958, 91 s. Učebnice pro pedagogické školy.

WALKER, C. Klínopis: čtení v minulosti. Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2007, 78 s. Litera, 3. sv. ISBN 978-807-2076-277.

ZÁDRAPA, Lukáš a Michaela PEJČOCHOVÁ. Čínské písmo. Vyd. 1. Praha: Academia, 2009, 297 s., [24] s. obr. příl. (některé barev.). Orient (Academia), sv. 5. ISBN 978-802-0017-550.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

ŠUPŠÁKOVÁ, Božena. Detské písmo: chyby a poruchy. 1. vyd. Bratislava: Bradlo, 1991. ISBN 80-712-7045-8.

Seznam použitých internetových zdrojů

FROUZOVÁ, Kateřina, *Výuku nového písma pro prvňáky brzdí cena, školy nemají na písanky*. [online]. [cit. 2013-11-09]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/pisanky-s-comenia-script-jsou-moc-drahe-d95-/domaci.aspx?c=A130322_184439_domaci_brm, 10. 6. 2013-06-14.

HRUBEŠ, Karel. *Comenia Script je jen velký byznys, tvrdí grafoložka*. <http://www.lidovky.cz/> [online]. 2012 [cit. 2013-06-14]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/comenia-je-jen-velky-byznys-tvrdi-odbornice-na-pismo-f9a-/veda.aspx?c=A121218_144407_ln_domov_khu.

CHINA RADIO INTERNATIONAL.CRI. *Původ a vývoj čínských znaků*. <http://czech.cri.cn/index.htm> [online]. [cit. 2013-06-10]. Dostupné z: <http://czech.cri.cn/chinaabc/chapter14/chapter140507.htm>

JIŘIČKA, Jan. *Školáci můžou používat i písmo Comenia Script, rozhodlo ministerstvo*. <http://www.idnes.cz/> [online]. 2012 [cit. 2013-06-11]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/zaci-budou-pouzivat-i-pismo-comenia-script-f20/domaci.aspx?c=A121218_125022_domaci_jj.

LENCOVÁ, Radana. *O písmu Comenia Skript*. [online]. [cit. 2013-11-09]. Dostupné z: http://www.lencova.eu/cs/uvod/comenia_script/comenia_script_pismo

LENCOVÁ, Radana. *O písmu Comenia Skript*. [online]. [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: http://www.lencova.eu/cs/gal_ukazky_cs

LENCOVÁ, Radana. *O písmu Comenia Skript*. [online]. [cit. 2013-06-12]. Dostupné z: http://www.lencova.eu/cs/uvod/comenia_script/comenia_script_pismo/comenia_script_pismo_text

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha. [online]. [cit. 2014-01-03]. 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 98 s. ISBN 80-211-0372-8. Dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/pdf/bilakniha.pdf>

ŠPIRHZANZL, Petr. *Projekt pokusného ověření písma Comenia Script*. [Http://projektcomeniascript.cz/index.php](http://projektcomeniascript.cz/index.php) [online]. 2010 [cit. 2013-06-12]. Dostupné z: <http://projektcomeniascript.cz/index.php?site=projekt>.

URBAN, Jiří. MŠMT ČR: *Upravený_RVPZV_s_barevně_vyznacenyimi_zmenami*. [online]. [cit. 2014-01-03]. Praha, 2013, Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/26995>

Grafologie psychologie písma, [online]. 2013 [cit. 2013-01-08]. Dostupné z: http://www.grafolog.cz/predloha_ceska.php.

WILDOVÁ, Radka. *Závěrečná zpráva o výsledcích pokusného ověřování písma Comenia Script* [online]. 2012 [cit. 2013-06-15]. Dostupné z: www.msmt.cz/file/28993_1_1/

SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ

Seznam obrázků

Obrázek 1: Česká školní předloha z roku 1932	18
Obrázek 2: Pravotočivý a levotočivý ovál.....	19
Obrázek 3: Dolní a horní kličky	19
Obrázek 4: Dolní a horní oblouk	19
Obrázek 5: Dolní a horní zátrh.....	20
Obrázek 6: Hadovka, vlnovka, srdcovka.....	20
Obrázek 7: Závity	20
Obrázek 8: Obraty obloukové	21
Obrázek 9: Obraty kličkové.....	21
Obrázek 10: Obraty ostré	21
Obrázek 11: Comenia Script A	29
Obrázek 12: Comenia Script B	30
Obrázek 13: Comenia Script Universal	31
Obrázek 14: Comenia Script kaligrafická forma	32
Obrázek 15: Velká abeceda Comenia Script	35
Obrázek 16: Malá abeceda Comenia Script.....	37
Obrázek 17: Číslice Comenia Script	37

Seznam grafů

Graf 1: Slyšeli jste o novém alternativním školním písmu, které se vyučuje na některých základních školách současně s psací latinkou?.....	46
Graf 2: Chtěli byste se o tomto novém písmu dozvědět více?.....	47
Graf 3: Kterému zdroji informací o písmu Comenia Script byste dali přednost?.....	48
Graf 4: Jakým stylem písma sami píšete?	49
Graf 5: Víte, že se nové písmo jmenuje Comenia Script?	50
Graf 6: Víte, kdo je autor Comenia Script?	51
Graf 7: Dokázali byste určit alespoň jednu výhodu písma Comenia Script?	52
Graf 8: Víte, jak písmo Comenia Script vypadá?	53
Graf 9: Píšete raději na počítači nebo ručně?	54
Graf 10: Píšete raději na počítači nebo ručně?	55

Graf 11: Myslíte si, že jsou rodiče dostatečně informováni o písmu Comenia Script?	57
Graf 12: Kterým písmem píší děti čitelněji?	58
Graf 13: Kterým písmem píší děti rychleji?	59
Graf 14: Jaká metoda psaní dělá dětem menší problém po delší časové odmlce (např. prázdniny)?	60
Graf 15: Mají s písmem Comenia Script problémy celkově podprůměrné děti?	61
Graf 16: Jakým stylem písma píšete?	62

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Osvědčení I

Příloha B – Dotazník informovanosti veřejnosti o písmu Comenia Script II

Příloha C – Dotazník o názoru učitelů vyučujících písmo Comenia Script VI

PŘÍLOHY

Příloha A – Osvědčení

NÁRODNÍ INSTITUT
PRO DALŠÍ
VZDĚLÁVÁNÍ

OSVĚDČENÍ

Jméno a příjmení: **Bc. Tereza Penzová**

Datum narození: **10. 06. 1988**
Místo narození: **Pardubice**

absolvoval(a) vzdělávací program

Písmo Comenia Script

Na základě absolvování certifikačního vzdělávacího programu a složení testu je jmenovaný(á) oprávněn(a) vyučovat písmo Comenia Script .
Odborným garantem vzdělávacího programu je MgA. Radana Lencová, Ph.D.

Místo konání:	NIDV, krajské pracoviště Hradec Králové
Datum konání:	3. a 17. 6. 2013
Rozsah:	8 vyučovacích hodin
Číslo osvědčení:	Q17-03-18-131/10

Vzdělávací program byl akreditován MŠMT v rámci systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků pod č.j.: MSMT 12151/2013-201-286

Vydal: Národní institut pro další vzdělávání, Jeruzalémská 957/12, Praha 1, IČ: 457 68 455.
Číslo jednací akreditace instituce v systému DVPP č. j. 13 847/2011 - 25

V Hradci Králové 17. 06. 2013

Mgr. Helena Plitzová
ředitelka

Příloha B – Dotazník o informovanosti veřejnosti o písmu Comenia Script

Dobrý den,

jmenuji se Tereza Penzová a jsem studentkou posledního ročníku Univerzity Jana Amose Komenského v Praze. Touto cestou Vás žádám o vyplnění dotazníku. Předem Vám děkuji.

1. Slyšeli jste o novém alternativním školním písmu, které se vyučuje na některých základních školách současně s psací latinkou?

- *ano*
- *ne*

(V případě, že jste u první otázky označili odpověď „ne“, vyplňte pouze otázky číslo 1., 2., 3., 4. Děkuji.)

2. Chtěli byste se o tomto novém písmu dozvědět více?

- *Ano*
- *Ne*

3. Kterému zdroji informací o písmu Comenia Script byste dali přednost?

- *Televize*
- *Internet*
- *Tisk*
- *Rádio*
- *Jiný (uved'te)*

4. Píšete raději na počítači nebo ručně?

- *Na počítači*
- *Ručně*

5. Víte, že se nové písmo jmenuje Comenia Script?

- *Ano*
- *Ne*

6. Víte, kdo je autor Comenia Script?

- *Ano*
- *Ne*

7. Dokázali byste určit alespoň jednu výhodu písma Comenia Script?

- *Ano*
- *Ne*

8. Víte, jak písmo Comenia Script vypadá?

- *Ano*
- *Ne*

9. Je podle Vašeho názoru dostatek informací o písmu Comenia Script?

- *Ano*
- *Ne*

Děkuji a přeji hezký den.

Příloha C – Dotazník o názoru učitelů vyučujících písmo Comenia Script

Dobrý den.

Jmenuji se Tereza Penzová a jsem studentkou posledního ročníku Univerzity Jana Amose Komenského v Praze. Jako téma závěrečné diplomové práce jsem si vybrala Comenia Script. Touto cestou Vás žádám o vyplnění anonymního dotazníku. Předem Vám děkuji.

Jak byste celkově zhodnotil/a písmo Comenia Script?

.....

.....

Jaká největší pozitiva vidíte u písma Comenia Script?

.....

.....

Jaká největší negativa vidíte u písma Comenia Script?

.....

.....

Myslíte si, že jsou rodiče dostatečně informováni o písmu Comenia Script?

- *Ano*
- *Ne*

Které z didaktických pomůcek byste ohodnotil/a nejpozitivněji?

.....

.....

Kterým písmem děti píší čitelněji?

- *Comenia Sript*
- *Psací latinkou*

Kterým písmem děti píší rychleji?

- *Comenia Sript*
- *Psací latinkou*

Jaká metoda psaní dělá dětem menší problém po delší časové odmlce (např. prázdniny)?

- *Comenia Script*
- *Psací latinka*
- *Neumím posoudit*

Mají s písmem Comenia Script problémy celkově podprůměrné děti?

- *Spíše ano*
- *Spíše ne*

Jakým stylem písma sami píšete?

- *Psacím*
- *Comenia Script*
- *Vlastní styl*

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Tereza Penzová

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: Prezenční

Název práce: Nové školní písmo Comenia Script

Rok: 2014

Počet stran textu bez příloh: 60

Celkový počet stran příloh: 5

Počet titulů českých použitých zdrojů: 16

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Počet internetových zdrojů: 12

Počet ostatních zdrojů: 0

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Karel Kamiš, CSc.